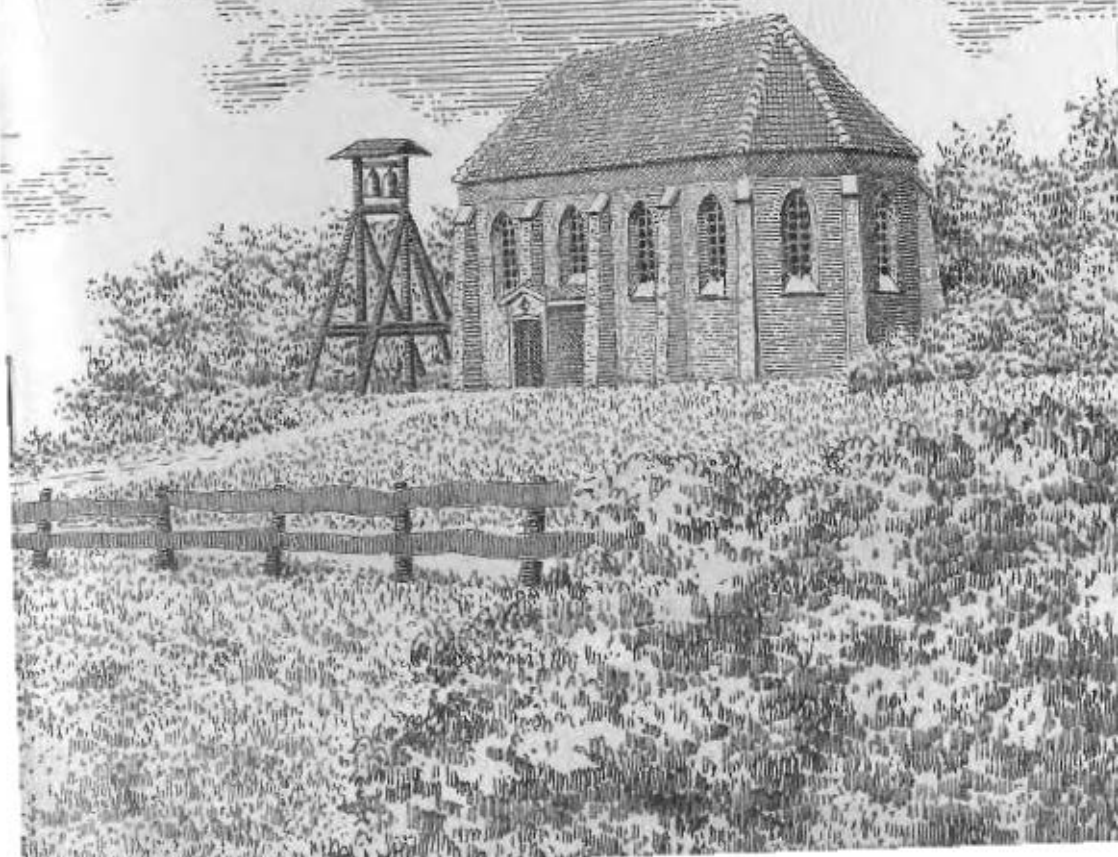

Historische Vereniging Avereest

18^e jaargang, 2001

Inleiding	1
Peter W. van Buuren	
Van de bestuurstafel	2
Janny Slot-Kelder, <i>met berichten en wetenswaardigheden van het bestuur</i>	
Activiteiten rondom het kalkovencomplex (I)	4
Janny Slot-Kelder, <i>over het verleden en het heden van de HVA</i>	
Uit het verleden van de parochie Avereest	6
Peter Makaske, <i>laat pastoor Akkerman weer aan het woord</i>	
Van de redactie	9
Redactie, <i>kijkt terug naar gebeurtenissen in de afgelopen maanden</i>	
De Mulders van de "Mulderij"	12
Wim Visscher, <i>vertelt over een bekende Dedemsvaartse familie</i>	
Een eeuw geleden	21
Peter Makaske, <i>berichtjes uit de krant van honderd jaar geleden</i>	
Foto middenpagina	23
<i>PTT-ers van kantoor Dedemsvaart op de foto</i>	
De Dedemsvaartse Stoomtram anno 2001	26
HenkJan Krikke, <i>over wat ons nog herinnert aan de DSM</i>	
De klanten van de grutter	32
Jan Nijensikkens, <i>volgt de belevenissen van H. van Eldik</i>	
Uit mijn historisch archief	37
Peter Makaske, <i>over een oud pand en een nieuwe brug</i>	
Hoogveenbeek de Reest vaak bedreigd	39
Willem Wind, <i>over oude nederzettingen en bewoners langs de Reest</i>	
Activiteiten rondom het kalkovencomplex (II)	45
HenkJan Krikke/Janny Slot-Kelder, <i>over 2 bijzondere arrangementen</i>	
Een "varend verleden" door een "wijkend verleden" IV	46
Gerrit Klein, <i>over het leven en werken op en het afscheid van de "Vios"</i>	
Gedichtje	48
Henk Brinkman, <i>met een gedichtje van zijn opa</i>	

Omslag 2001: Oud Avereest omstreeks 1800.

Het kerkje van Oud Avereest was een eenvoudig gebouwtje van 9 bij 15 meter met half achthoekig koor op het oosten en twee uitgebouwde portaaltjes op het zuiden en het westen. Het had geen toren maar een vrijstaande klokkenstoel, waarin twee klokken hingen: één van 1636 en één van 1698.

Uitgave Historische Vereniging Avereest ISSN 1380-1228

INLEIDING

"De glorie hunner voorvaderen is voor de nakomelingen als een helder licht en dat duldt niet dat hun deugden, noch hun ondeugden verborgen zijn." Zo schreef de Romeinse geschiedschrijver Caius Sallustius Crispus in het jaar 34/35 voor Christus. Sallustius had grote kritiek op de geleidelijke neergang van de moraal in de leidende kringen van Rome en schreef derhalve zeer kritisch over zijn eigen tijd. Korthedigheid en bondigheid waren de belangrijkste kenmerken van zijn uitdrukkingsvorm.

Hedendaagse schrijvers, die ons de deugden en ondeugden van ons voorgeslacht onthullen, zijn de scribenten van dit orgaan. Henk Jan Krikke schrijft een artikel over de Dedemsvaartse Stoomtram anno 2001. Peter Makaske laat ons meebeleven wat een eeuw geleden het nieuws was. Van zijn hand zijn ook de bijdragen uit het Historisch Archief: "Het filiaal J. Zijlstra en Zn. te Dedemsvaart" en de "Nieuwe brug over de Langewijk". Tevens laat hij ons opnieuw kennis maken met het verleden van de Parochie Avereest. Jan Nijensikkens tot den Pol is weer present met de klanten van de grutter. Wim Visscher is terug van weggeweest en hij vertelt ons uitvoerig over de Mulders van "De Mulderij". Willem Wind en de hoogveenbeek de Reest zijn nog steeds onafscheidelijk. In deze 18^e aflevering gaat hij ver terug in de geschiedenis, naar de oudste nederzettingen aan de rivier de Reest. Gerrit Klein houdt het varend verleden door een wijkend verleden levendig. Janny Slot vertelt u alles wat u weten moet van de bestuursbesluiten tot en met redactionele zaken. Zij schrijft ook over de activiteiten rondom het kalkovencomplex. Met name de turfschuur en zijn nieuwe functie als trouwlocatie wordt uitvoerig belicht. Naast al dit proza is er ook plaats voor poëzie en deze bijdrage wordt geleverd door H.K. (Henk) Brinkman.

Nu ik deze inleiding voor alweer de laatste aflevering van het orgaan van het jaar 2001 schrijf ben ik mij bewust, dat niets zo snel verglijdt als de tijd. Ongemerkt vliegt zij bedrieglijk weg en niets gaat zo snel als een jaar. Namens allen van De Historische Vereniging Avereest en de scribenten wens ik u allen goede feestdagen toe en een prettige jaarwisseling.

Waarvan akte, Peter W. Van Buuren

VAN DE BESTUURSTAFEL

Gedurende de periode 16 augustus - 15 november 2001 hebben we de volgende nieuw leden mogen verwelkomen:

G. de Wit-Dekker, Meppel	A.J. Wibier, Mijdrecht
A.A.M. Wasser, Geldrop	J. Abbink-v.d. Brink, Dedemsvaart
H. Jansen, Balkbrug	H. Rolden-Huisman, Bedum
Z. Holtrop-Veerbeek, Dedemsvaart	L. Huizing, Vries
J. Klunder, Dedemsvaart	R. Poel, Balkbrug
H. Bennink, Dedemsvaart	H.A. Tibben, Wapserveen
W.J.P. Selbach, Dedemsvaart	H.G. Kuiper, Almelo
B.J. Peters, Dedemsvaart	H. v.d. Graaf, Emmen
W. Andela, Balkbrug	A. v.d. Woude, Dedemsvaart
A. Zomer-Hut, Queensland (Austr.)	G. Veldman, Dedemsvaart
K. Hekman, Balkbrug	J.W. van Roosmalen, Balkbrug
G. Gelderman, Dedemsvaart	G. Schoon-Bruinberg, Heemstede
H. Verkerke, Colmschate	A.A. Kerssies, Hardenberg
J. Schreur-Rabbinge, Balkbrug	J. Jansen, Hardenberg
H. Meijerink, Tilburg	

Uitloten certificaten

Onze vereniging heeft in 1998 een actie gehouden, om de benodigde financiële middelen bij elkaar te krijgen voor de bouw van de turfschuur. Eén van de manieren om aan geld te komen was de verkoop van certificaten à f 100,00 per stuk. Op woensdag 19 december a.s., 's morgens om 10.00 uur zal notaris Linde in het Leshuus weer de nummers bekend maken van 10 certificaten die dan worden uitgeloot. Het gaat om 9 certificaten à f 100,00 per stuk en 1 certificaat ter waarde van f 250,00. Hoewel wij natuurlijk graag aan onze verplichting van uitbetaling willen voldoen, hopen we toch op schenking van het bedrag dat wordt uitgeloot.

Kadastrale atlas 1832

De historische kadastrale atlas van Gramsbergen en Avereest uit 1832 zal medio januari 2002 verschijnen. Het was de bedoeling om deze atlas al op een wat eerder tijdstip uit te geven. (omstreeks half oktober 2001). Controle op de ingevoerde gegevens duurt echter langer dan was verwacht. Inmiddels zijn er meer dan 300 exemplaren gereserveerd door intekenaars. De oplage zal 400 stuks bedragen en de druk is eenmalig. Belangstellenden kunnen nog reageren

via de historische verenigingen van Gramsbergen en Avereest. Deze historische kadastrale atlas van Gramsbergen en Avereest is mede mogelijk gemaakt uit de Rendogelden van de voormalige gemeente Avereest.

Contributie 2001

De contributie over het jaar 2001 is inmiddels door heel veel leden voldaan. Helaas moeten we ook melden dat nog niet alle gelden binnen zijn. Wilt u daarom uw administratie nog eens nazien en zo nodig het lidmaatschapsgeld overmaken voor 31 december 2001? .

"Kiekjesdag"

Op vrijdag 28 december a.s., vanaf 's morgens 10.00 tot 's middags 16.00 uur, organiseren we een "kiekjesdag". Er zullen dan een groot aantal nog niet in onze collectie opgenomen groepsfoto's kunnen worden bekeken. We hopen die dag veel bezoekers te mogen verwelkomen en natuurlijk veel namen te horen van de mensen die staan afgebeeld op de tentoongestelde foto's. Foto's die zich al langere tijd in onze collectie bevinden kunnen vanzelfsprekend ook bekeken worden. Heeft u nog foto's (vooral foto's van groepen zoals verenigingen, scholen, clubs, enz.) waarvan u denkt dat het iets voor ons is, laat het ons dan weten. We hebben ze graag enige tijd in bruikleen of nemen ze met uw toestemming op in onze collectie. Belangstelling? Kom naar onze "kiekjesdag". We vragen deze dag geen entree én ook de koffie is gratis!

Historische database op internet

Sedert enkele weken staat de historische database, waarin allerlei informatie is te vinden over personen (huwelijken, geboorte en overlijden) en woonplaatsen, op internet. Daarnaast zijn er op deze site een groot aantal handtekeningen en krantenscans te vinden.

Deze website is te vinden onder de knop "Hist.database Av." op de homepage van onze vereniging: <http://www.hvavereest.nl>

Ledental

De Historische Vereniging Avereest heeft de laatste jaren behoorlijk aan de weg getimmerd, hetgeen ook wel blijkt uit een ander artikel in dit verenigingsorgaan. Het ledental is de laatste jaren fors gestegen. Inmiddels is het ledental gestegen tot boven de 1300. We hopen dat in 2004 (20 jaar HVA) het 1500ste lid kan worden verwelkomd.

Het bestuur

ACTIVITEITEN RONDOM HET KALKOVENCOMPLEX (1)

De laatste jaren heeft onze vereniging een groot aantal nieuwe leden mogen inschrijven. Speciaal voor deze nieuwe leden kijken we nog eens even terug naar het ontstaan van de Historische Vereniging Avereest. De vereniging werd opgericht in 1984. Enkele jaren daarna kon men een oudheidkamer inrichten in de kelder van het gemeentehuis. ("Villa Dina"). De vereniging kreeg een geweldige impuls toen in 1992 een nieuw onderkomen werd gerealiseerd op het kalkovencomplex. De oudheidkamer is ingericht in het westelijke deel van het "leshuus". In het oostelijk deel staan nog steeds alle attributen die nodig zijn voor de bereiding van schelpkalk. Een prachtig complex om de vele bezoekers te ontvangen. Het ledental blijft gestaag stijgen. Het bestuur kreeg meer en meer materialen aangeboden, hetgeen ruimtegebrek tot gevolg had. Een turfschuur zou de oplossing zijn! Na een groots opgezette actie om de benodigde financiële middelen bij elkaar te krijgen werd in 1998 met de herbouw van de turfschuur begonnen. Bijna een jaar later werd de schuur (met een fraaie expositie over de veenaftgravingen, het kanaal en de ontwikkeling van industrie en land- en tuinbouw) in gebruik genomen. (september 1999). Begin 2000 was er wederom de nodige bedrijvigheid rondom het kalkovencomplex. Een haven werd aangelegd en de Kalkovenwijk weer uitgegraven. Eind mei kwam het turfschip "Avontuur" naar Dedemsvaart. Zoals u elders in dit orgaan hebt kunnen lezen wordt in het ruim van het schip een expositie ingericht. Momenteel is een werkgroep druk doende om deze tentoonstelling gestalte te geven. Ingaande het seizoen 2002 zal deze nieuwe expositie te zien zijn.

Na de gemeentelijke herindeling (per 1 januari 2001) werd het gemeentehuis gesloten. De HVA kreeg de vraag of het mogelijk zou zijn de turfschuur in te richten tot trouwlocatie. In deze vraag lag voor het bestuur een prachtige uitdaging. Besloten werd dan ook op dit verzoek in te gaan. De turfschuur werd na enige aanpassingen (o.a. verwarming): TROUWLOCATIE!!

Door de jaren heen wisten bruidsparen en fotografen het kalkovencomplex al regelmatig te vinden voor het maken van een fotoreportage. (Tegen vergoeding kunnen ook binnen foto's worden gemaakt). Nu de turfschuur officieel trouwlocatie is geworden, is de drukte op het complex behoorlijk toegenomen. In de afgelopen maanden zijn er al 35 (!!) huwelijken gesloten. Een zestal vrijwilligers verzorgt "het omtoveren" van de turfschuur tot trouwlocatie. In dit laatste orgaan van 2001 ziet u 4 kleurenfoto's van bruidsparen. Zij zijn getrouwd in de turfschuur of hebben een fotoreportage laten maken op het kalkovencomplex.

Janny Slot-Kelder

Het bruidspaar dat op hun huwelijksdag lid werd van de HVA en onze vereniging daarmee over de 1300 leden "tilde".

Foto Erik Bennink

Poserend bij het winkeltje in de oudheidkamer.

Collectie Gerard H. Vanswijk

UIT HET VERLEDEN VAN DE PAROCHIE AVEREEST

In dit contactorgaan het vierde en laatste deel van het boekwerkje "Uit het verleden van de Parochie Avereest", zoals dit in 1930 is geschreven door pastoor A.L. Akkerman.

Peter Makaske, amateur-historicus.

Het getal zielen, hetwelk zich hier met hunne woning kwamen vestigen uit Hannover en Westphalen, was zoo groot dat men binnen 12 jaren genoodzaakt werd om een stuk aan de Kerk te bouwen.

Men vervoegde zich om ondersteuning tot zijne majesteit voor vergrooting van het kerkgebouw, dewijl de ingezetenen allen arbeiders die van hunne daghuren moesten leven niet in staat waren eenige assistentie of bijdrage in geld te kunnen leveren. Hierop werd wederom goedgunstig door zijne Majesteit het verzoek geaccordeerd en eene somme van goed 3000 gulden verleend. Het stuk werd bij de Kerk aangebouwd en van een torentje voorzien.

De tegenwoordige pastorie is gebouwd in 1870.

In 1873 begon men met de bouwplannen voor een nieuwe kerk. In het daarop volgend jaar was men (door de milde giften der parochianen) reeds zoover hiermede gevorderd, dat deze op 22 October door den architect Alfred Tepe te Utrecht kon worden aanbesteed en gegund werd aan A. van Dommelen te Arnhem. De oude kerk en pastorie (welke laatste reeds eenige jaren onbewoond was) werden in Nov. 1874 afgebroken en een jaar daarna (23 Oct. 1875) werd in de nieuwe kerk de eerste plechtige H. Mis opgedragen.

Was de parochie in 1819 begonnen met 39 communicanten, dit getal was in 1842 reeds aangegroeid tot 825. Toen in 1842 de parochie Slagharen werd opgericht, bleven er van Avereest nog slechts 400 communicanten over. Dit getal bleef (met eenige schommelingen) vrijwel constant tot het begin dezer eeuw (20de eeuw). Toen begon wederom een gestadige toename en in 1920 was het getal 700 wederom overschreden. Onmiddellijk hiermede ging gepaard een nijpend plaatsgebrek in het kerkgebouw en al

De eerste steen gelegd door Pastoor I. Bless.

Foto: Janny Slot-Kelder

voorzagen de in 1923 aangebrachte tribunes tijdelijk in een dringende behoefte, zij bleken op den duur niet afdoende te zijn. In 1928 werd daarom door het kerkbestuur aan den architect H.C.M. van Beers (dezelfde die ook reeds in 1923 een voorloopig plan gemaakt had) opdracht gegeven een definitief plan voor de vergrooting van de kerk te maken. Op de lijsten, die intusschen aan de parochianen voor de bijdragen werden aangeboden, werd zoo ruimschoots geteekend (ruim f 27000) dat reeds in het begin van 1929 het werk na onderhandsche aanbesteding aan den laagsten inschrijver (den heer H.J. Sluiter te Zwolle) gegund kon worden. Het nieuwe gedeelte werd 20 Febr. 1930 door den Deken van Heino plechtig ingewijd.

Over de geestelijke herders van Avereest vermeldt het Parochiaal Arcief nog het volgende: De eerste Priester te Avereest is aangesteld in 1819: de weleerw. Heer Nieuwentap, Bernardus Lambertus. Hij voorzag deze gemeente in haar geestelijke behoeften bijna 22 jaar, want hij stierf in deze gemeente in het jaar 1841 den 13en April en is den 17en daarop volgende op het Roomsche Katholieke Kerkhof dezer gemeente begraven.

Een jaar voor den dood van den Weleerw. Heer B.L. Nieuwentap werd aan zijn Weleerw. een assistent of kapelaan toegevoegd: Antonius Lammers in de eerste dagen van Februari 1840 en deze is wederom verplaatst naar Ommerschans in de laatste dagen van de maand April 1841.

De Weleerw. Heer Hermannus Maas, Deservitor van Ommerschans werd als Pastoor van Avereest aangesteld in April 1841 en deze heeft tot 1844, den 20en Maart zijn pastorale plichten in deze gemeente vervuld waarop zijne weleerw. naar Wijhe als Pastoor dier gemeente besteld werd.

Deze werd opgevolgd door den Weleerw. heer J. Schuttelaar gewezen kapelaan te Veenhuizen, Kolonie der Maatschappij van Weldadigheid, in het jaar 1844 den 22en Maart. De Weleerw. Heer J. Schuttelaar, pastoor te Avereest (tot ultimo Juni 1867 het laatste half jaar geassisteerd door den eerw. Heer Kapelaan Derks) is na eervol ontslag uit zijn pastorale bediening opgevolgd door den Weleerw. Heer Pastoor R. Verhoeven 1 Juli 1867. In het jaar 1873 19 Januari is de Weleerw. Heer R. Verhoeven als pastoor verplaatst naar Makkum en te Avereest op genoemden datum opgevolgd door den Weleerw. Heer I. Bless, vanaf den 29 Sept. 1860 tot den 19en Januari 1873 kapelaan geweest te Ootmarsum. In het jaar 1887 den 24en Maart is de Weleerw. Heer I. Bless als Pastoor verplaatst naar Uithoorn en te Avereest op dien datum opgevolgd door den Weleerw. Heer H.W. Dievelaar, kapelaan geweest te Vasse. Anno 1894 op 25 Augustus is de Pastoor van Avereest tevens benoemd tot dienstdoend geestelijke van het Rijks Opvoedingsgesticht en is de Weleerw. Heer A.J. de Wit te Oude Rijn, priester gewijd 15 Augustus 1894, tot assistent benoemd den 14en Sept. 1894. Deze

laatste is in Februari 1896 opgevolgd door den weleerw. Heer J. v. Leuffen, assistent te Oude Rijn. 12 Januari 1900 is de Weleerw. Heer v. Leuffen benoemd tot kapelaan te Vleuten en opgevolgd door den Weleerw. Heer G. J. Massa, priester van het Seminarie. Den 12en September 1900 werd de Weleerw. Heer Hermannus Dievelaar door Z.D.H. den Aartsbisschop benoemd tot Pastoor van Elst in de Over-Betuwe en werd tot zijn opvolger te Avereest benoemd de Weleerw. Heer H. Bern. Bodifée, geboren 3 Sept. 1858 te Deventer, prierster gewijd 1881 te Utrecht, zijnde laatstelijk kapelaan te Harlingen.

Den 19en Sept. 1902 is de Weleerw. heer G.J. Massa benoemd tot kapelaan te Silvolde en opgevolgd door den W. Eerw. Heer D. Hurdeman geboren te Hamersveld 5 Jan. 1878, priester gewijd 15 Augustus 1902. Deze werd verplaatst naar Zutphen en opgevolgd door den Weleerw. Heer L. Buve, geboortig te Groenlo.

In Jan. 1907 werd pastoor Bodifée benoemd tot pastoor te Huissen en werd 18 Jan. opgevolgd door den Weleerw. Heer Henricus Campman, kapelaan te Hengelo (O.) geboren te Renkum 13 Mei 1866, priester gewijd 15 Aug. 1891.

De Weleerw. Heer L. Buve werd benoemd te Ootmarsum en opgevolgd door kapelaan H. v. Soest, geboortig te Utrecht. Nadat de Weleerw. Heer H. v. Soest vertrokken was, werd er (20 Mei 1911) aan het R.O.G. Veldzicht een vaste rector aangesteld en als zoodanig benoemd den Weleerw. heer C.M.J. Spaan, geboren te Zutphen en kapelaan te Kampen. In 1914 werd deze opgevolgd door den Weleerw. Heer Egb. Beumer, geb. te Uithoorn, laatstelijk rector te Harreveld.

8 December 1916 werd deze opgevolgd door den Weleerw. Heer B. Hafkemeijer.

Toen deze in Juni 1927 tot pastoor benoemd werd van

De Roomsche-Katholieke Kerk in Dedemsvaart omstreeks het jaar 1935.

Collectie Peter Malaske

Meddeho, kwam in zijne plaats de WelEerw. Heer I.H. van den Berg, geboren te Lemmer en kapelaan te Arnhem.

Pastoor H. Campman werd in Dec. 1920 verplaatst naar Vinkeveen en opgevolgd door den ZeerEerw. Heer A.H. Meijer, pastoor van St. Lambertus te Hengelo (O.). Om gezondheidsredenen nam hij 2 Sept. 1927 ontslag en werd op dien datum opgevolgd door den tegenwoordigen Pastoor A.L. Akkerman, kapelaan te 's Heerenberg.

Pastoor Meijer nam zijn intrek in het St. Gerardus Majella Gesticht te Zeddam. Zijn rusteloze arbeid voor het heil der zielen had in deze uitgestrekte parochie te veel van zijn zwakke krachten gevorderd. Hij overleed reeds den 28 Oct. van hetzelfde jaar en werd op verlangen van zijner parochianen 3 Nov. d.a.v. op het R.K. Kerkhof te Avereest begraven, waar zijn stoffelijk overschot in de schaduw van het Kruis de opstanding ten jongste dage afwacht.

Moge door het voorbeeldig leven en werken der overleden herders en door hunne voorspraak in den hemel Gods zegen blijven neerdalen over het bloeiend godsdienstig leven in deze parochie.

A. 1 Febr. 1930

A.L.A., pr.

VAN DE REDACTIE

Monumentendag

Het thema van monumentendag was "Huis en haard". De historische verenigingen van Avereest, Slagharen, Hardenberg en de stichting Historisch Cultureel Gramsbergen, werkten samen met de gemeente. Er waren drie routes die men kon volgen. Bij huis en haard dacht onze historische vereniging aan het wonen op een schip. Het turfschip "Avontuur" stond dan ook in het centrum van de belangstelling. De opening van monumentendag vond op een aantal locaties plaats. In Dedemsvaart was wethouder A. Pouwels present. Hij verrichtte de opening met een korte toespraak (waarin hij wees op het zuiniger omgaan met het culturele erfgoed) en door het openen van de roef van het turfschip. Het werd een prachtige dag en er was ook veel belangstelling. Om het allemaal nog aantrekkelijker te maken was er een kleurrijk boekje gemaakt (=de voormalige gemeenten Avereest, Gramsbergen en Hardenberg). Tegen een geringe vergoeding zijn er nog exemplaren van dit boekje te koop in de oudheidkamer (zolang de voorraad strekt).

Foto Maarten Slot

De heer Timmer bij de door hem vervaardigde schoorsteen. Tevens bood bij de HVA 2 borden met het wapen van de voormalige Gemeente Avereest aan.

Foto Jan Bokking

Op de opening van de roef wordt getoast.

Turfschip "Avontuur"

Dat de roef van het turfschip gereed is, bleek op monumentendag. De werkgroep hiervoor heeft weer prachtig werk geleverd. Een compliment is op zijn plaats, een bezoek aan het schip is nu nóg meer de moeite waard. Het is de bedoeling dat er volgend jaar een tentoonstelling in het ruim van het turfschip wordt ingericht over het kanaal de Dedemsvaart, de scheepvaart, de scheepsbouw en de bruggen en sluisen.

Intussen is er ook een nieuwe schoorsteen op het roefje geplaatst. Het is een replica van de originele schoorsteen. Het lijkt maar een klein detail, maar een schoorsteen maakt ons turfschip wel meer compleet. Deze replica is gemaakt door de heer Timmer (oud-schipper) uit Zwolle en werd op zaterdag 29 september 2001 officieel aangeboden aan de HVA.

Molen "De Star"

Sinds een aantal maanden is molen "De Star" in Balkbrug op zaterdagen geopend. Het is een succes. Vooral de jeugd blijkt geïnteresseerd in de molen, met name hoe de molen werkt. Ook de expositie trekt belangstellenden. Er zijn twee gediplomeerde vrijwillige molenaars die de molen in werking houden. Verder komen er nog twee molenaars bij, die daarvoor momenteel nog in opleiding zijn. Er zijn daarnaast een flink aantal vrijwilligers beschikbaar. Het molencomité bestaat uit Els Stuiver, Willie Buitenhuis en Jan Nijensikkens. Er

zijn plannen om de molen in een stichting te gaan beheren. De molen is eigendom van de gemeente. In de op te richten stichting zullen naast de gemeente ook de Historische Vereniging Avereest, de Vereniging Plaatselijk Belang Balkbrug, de handelsvereniging BOV, de molenaars en een adviseur van de stichting "De Overijsselse Molen" betrokken worden. Tenslotte zal, als alles mee zit, het komend jaar de voormalige oude schuur, die nu naast het viaduct in het Katingerveld staat, bij de molen geplaatst worden. De schuur, die thans eigendom is van de provincie, zal dan overgenomen worden door het molencomité. Het jaar 2002 zal dus vast ook wel weer een bezig jaar worden voor het comité, de molenaars en de vrijwilligers.

Sinterklaas

Zaterdag 17 november is Sinterklaas weer in Dedemsvaart gearriveerd. De Goedheiligman legde het laatste traject van zijn lange reis af met het turfschip van onze vereniging. Om precies 13.00 uur meerde het schip af in de haven nabij het kalkovencomplex. Honderden kinderen en volwassenen waren hiervan getuige. Na het welkomstwoord van wethouder Max Westbroek vertrokken de Sint en zijn Pieten voor een rondrit door Dedemsvaart.

Redactie

Foto Gerard H. Vanwijk

Sinterklaas en zijn Pieten op het turfschip voor de laatste etappe naar het kalkovencomplex.

DE MULDER VAN DE "MULDERIJ"

Het Muldershuis

De nabij de begraafplaats "De Mulderij" staande gelijknamige boerderij kan bogen op een oude geschiedenis. De boerderij, die prachtig uitziet over het Reestdal, was al in de Tachtigjarige oorlog bekend en werd omstreeks 1640 als het "Muldershuis" aangeduid. Ongetwijfeld woonde er toen al een "mulder", (molenaar) op. Zijn naam valt helaas niet meer te achterhalen. Het ging hier om het malen van al dan niet gepeld boekweit. Hiervan werd pannenkoekenmeel of veevoer gemaakt. Ten zuiden van de tegenwoordige Hoofdvaart lag ter hoogte van de Boekweitenwijk een veencomplex, waarop omstreeks 1680 al veel boekweit werd verbouwd. Dit gebeurde door boeren die gerechtigd waren in de toen nog ongescheiden en onverdeelde marke (= gemeenschappelijke boerengronden) van Arriën. Deze perceeltjes boekweitenveen werden in die tijd ontwaterd (drooggelegd) door in noordelijke richting naar de rivier de Reest gegraven greppels. Nog in het begin van de 19e eeuw werden er door de toenmalige eigenaren van die venen, Willem Jan baron van Dedem en de Baronnen De Vos van Steenwijk, percelen voor beboekweiting uitgegeven. In die tijd woonden op de boerderij "De Mulderij" de grutter, winkelier en

Boerderij "De Mulderij" met het oude voorhuis in 1935.
Op de foto Annie en Huib Alteveer.

Collectie H. Alteveer

landbouwer Jan Mulder en zijn gezin. De boerderij kwam voort uit de familie van zijn moeder Grietje Jans. Zij was ook op deze boerderij (die toen al "De Mulderij" heette) geboren en haar man Roelof Willems (Mulder), afkomstig van den Westerhuis, was daar bij ingetrouwd. Hij was hier boer, bakker en grutter en zette de daar al eeuwen bestaande traditie van het malen van boekweit voort. Het ging hier om een op de deel staande rosmolen, waarbij de molensteen in beweging werd gebracht door een paard, dat daar (met oogkappen op) rondjes liep. Roelof Willems en zijn gezin namen in 1811 (naar aanleiding van het napoleontisch bevel om een vaste achternaam aan te nemen), de vanzelfsprekende naam Mulder aan. Oostelijk van de boerderij woonde de landbouwer Jan Takken, die uit De Wijk afkomstig was en met Hilligje Mulder, een zuster van Jan Mulder was getrouwd. Ook de vrouw van Jan Mulder kwam uit de omgeving van De Wijk. Zij, Annigje Wolters Weide, stamde uit een boerenfamilie te Ruinerwold. Haar ouders, Wolter Freriks Weide en Jentje Arends Pol, kwamen beiden uit vooraanstaande boerengeslachten. De prachtig gelegen, nog bestaande familieboerderij "De Weide" aan de Weideweg te Ruinerwold herinnert nog aan deze familie.

Detail van het toegangshek van "Erve Weide" in Ruinerwold.

Foto Wim Visscher

In het toegangshek van de oprijlaan bevindt zich nog een embleem van het huismerk/familiewapen (een getande vork) Weide. Overigens was Annigje Weide, die in 1818 (door haar huwelijk met Jan Mulder) naar Dedemsvaart verhuisde, niet de enige uit haar familie die daarheen vertrok. Ook bij twee van haar broers was dat het geval. Het ging hier om Arend Wolters Weide, die vervener werd aan de Dedemsvaart en Willem Wolters Weide, die schoolhoofd werd aan de openbare lagere school van Sluis VI (Rheezerend). Het was trouwens de zwager van het schoolhoofd, Jan Mulder, die daar de grond voor de schoolbouw in 1839 kosteloos ter beschikking had gesteld.

Kerk, veen en café

Bij de boerderij "De Mulderij" hoorde nogal wat veengrond. Een deel van die veengronden lag tussen de Langewijk en de Hoofdvaart. Maar ook aan het Rheezerend, Ongelukkige wijk en in het Heemserveen bezat Jan Mulder nogal

wat veen. De veenderij in het Heemserveen bleef nog maar net gespaard bij de grote veenbrand die in 1831 in het Rheezerveen had gewoed. Deze was toen ternauwernood nog tot stilstand gekomen bij de even over de grens van de marke van Rheeze gelegen Jan Mulderswijk. In datzelfde jaar schonk Jan Mulder een gedeelte van zijn veengrond aan de Hoofdvaart aan de Commissie tot Stichting van een Ned. Hervormde kerk en pastorie te Dedemsvaart. Hij maakte zelf deel uit van die commissie. Nog tijdens de bouw van de kerk in 1834 liet Jan Mulder naast de kerk een café en logement bouwen. Overigens "combineerde" Jan Mulder zijn hoedanigheid van hoteleigenaar vanaf het begin met die van kerkvoogd en later ook president-kerkvoogd van de Ned. Hervormde gemeente, waarvan mr. Willem Jan van Dedem als eerste president-kerkvoogd had gefungeerd. Niet alleen op kerkelijk terrein werkte Jan Mulder samen met Willem Jan baron van Dedem. Dit was eveneens het geval bij de veenderij. In 1827 richtten Jan Mulder en Baron van Dedem een vennootschap onder firma op: de firma Jan Mulder & Compagnie. Hierbij trad Jan Mulder als behorend vennoot op, terwijl de baron als stille vennoot meer op de achtergrond bleef.

Jan Mulder
(1794 - 1875)

Annigje Wolters Weide
(1796 - 1875)

Collectie H. Altevort

In 1828 kochten zij samen veel veen in de marke van Lutten van de toenmalige eigenaren Groskamp en Van Haersolte voor fl 13.500,-. Het was in de tijd dat Van Dedem door financiële moeilijkheden de Dedemsvaart aan het Rijk had moeten verkopen. Kennelijk had hij als stille vennoot samen met Jan Mulder op die manier de vervening willen voortzetten. Overigens zou Van Dedem nog in dat zelfde jaar het eigendom (met behulp van de Amsterdamse koopman en vervener Jan Heere) over de vaart weer terugkrijgen. De veenderij Mulder-Van Dedem lag aan weerszijden van de oostgrens van de marke van Rheeze met die

van Heemse. De door hun compagnie evenwijdig aan die markegrens in Heemse gegraven veenwijk droeg al gauw de naam Jan Mulderwijk. Het toezicht over deze veenderij kwam bij Gerrit Boterman te liggen. Deze was de oudste zoon van Van Dedems veenbaas en tevens logementhouder en wethouder (assessor) Frederik Boterman. Daarnaast hadden Jan Mulder, Van Dedem en enkele familieleden van Mulder samen veengronden aan de Luttergreppel gekocht. Dit waren de zogeheten Westerslagen. De Luttergreppel, tevens provinciegrens, mondde als Ongelukkige wijk op korte afstand van de kort tevoren daar aangelegde sluis VII uit in de Dedemsvaart. Pas in 1855 zou de firma Mulder en Co (Van Dedem) worden ontbonden. Veel van haar gronden werden hierbij aan Jan Mulder toebedeeld. Deze had daar aan het kanaal de Dedemsvaart bij de mond van de Ongelukkige wijk een boerenhuis met bakkerij en logement gebouwd. Zijn oudste zoon Roelof Mulder, die getrouwd was met Hendrika Haveman uit Ruinen, begon daar toen voor zichzelf. Hij zou zich daar als een belangrijk landeigenaar en vervener gaan ontwikkelen.

Financiers

De oude Jan Mulder had zijn zaken goed voor mekaar. Maar hij ondernam dit alles niet alleen met eigen geld. Hij wist ook gebruik te maken van financieringsmiddelen. Zo had hij door zijn boekweit- en roggemalerij zakelijke contacten met de puissant rijke Zwolse graanhandelaar Johannes Hermanes van Engelen. Deze Van Engelen was in die tijd niet alleen de rijkste, maar ook de oudste Zwollenaar. Jan Mulder en zijn vrouw leenden in 1841 en 1844 resp. fl 6.000,- en fl. 3.000,- van Van Engelen. Toen deze in 1847 op 98 jarige leeftijd stierf liet hij meer dan 2 miljoen gulden na. De vorderingen werden geërfd door zijn schoonzoons Willem Abraham van Laer en mr. I. A. van Royen. Laatstgenoemde was tevens een belangrijk veeneigenaar aan de Dedemsvaart. Ook hij fungeerde op zijn beurt als financier en hij leende Roelof Mulder een bedrag van fl. 12.000,-. Zijn vader Jan Mulder had in die tijd ook een soort van rekeningcourant-krediet bij de Amsterdamse firma Van der Velde & van Everdingen. Toen Jan Mulder 65 jaar werd had hij al lang niet meer de leiding over de boerderij, de grutterij en kruidenierswinkel. Zijn dochter Margje was inmiddels

De voorzittershamer van Jan Mulder die hij kreeg aangeboden van de Kerkvoogdij.

Foto Henkjan Krikke

gehuwd met de uit Nieuwleusen afkomstige landbouwer Willem Alteveer. Deze zetten daar de bedrijvigheid aan de Mulderij voort en zouden ook het bedrijf gaan overnemen. Bij de boerderij bevond zich toen ongeveer 27 hectare landbouwgrond, waarvan de percelen tot aan de Reest doorliepen. Vanaf die tijd verplaatsten de centra van de economische activiteiten van de Mulders zich steeds meer aan het kanaal de Dedemsvaart, zoals het hotel Mulder en de boeren- en veenbedrijven bij de Ongelukkige wijk. Op zijn 65e jaar nam Jan Mulder ook afscheid als president-kerkvoogd. Hem werd toen bij die gelegenheid vanwege zijn langjarige verdiensten een voorzittershamer aangeboden. Hierop waren met ingelegd ivoor de letters "JAN MULDER 1862" aangebracht. Deze hamer was bij de tentoonstelling over de kerken in de oudheidkamer te zien.

Jan Mulder en zijn vrouw overleden beiden in 1875 en werden begraven in het familiegraf op het begraafplaats "De Mulderij". Na eeuwen was de "Mulderdynastie" hier in mannelijke lijn toen niet meer aanwezig. Zij wordt echter in vrouwelijke lijn via de familie Alteveer tot heden nog steeds voortgezet.

De logementen en de hotels

Hiervoor zijn al Roelof Mulder en Margje Mulder als kinderen van Jan Mulder en Annigje Weide genoemd. Maar zij hadden nog meer kinderen: behalve Roelof ook nog een zoon Wolter en behalve Margje nog vier dochters: Jentje, Grietje, Geertje en Johanna.

I Jentje Mulder (1820-1856) trouwde met de molenaar en grootgrondbezitter Jan ten Kate (1811-1886) uit Balkbrug (Den Kaat). Zij kregen in 1842 een dochter Annigje ten Kate, die trouwde met de vermogende landbouwer Jacob Schiphorst Haalweide te De Wijk. Na het vroegtijdige overlijden van zijn vrouw hertrouwde Jan ten Kate, die ook wethouder was, met Jentje Westerhuis, weduwe van de landontginster Jan van der Haar.

II Roelof Mulder (1822-1894), die al bij de Ongelukkige wijk nabij Sluis VII woonde, volgde hier zijn vader op als vervener. Hij ontwikkelde zich hier tot een belangrijk landbouwer en vervener. Evenals zijn vader noemde ook hij zich wel landeigenaar. Om die status kracht bij te zetten bouwde hij naast de door hem bewoonde boerenwoning annex logement een imposante woning. In deze woning, die 'het herenhuis' werd genoemd, ging hij toen ook wonen. Roelof Mulder en Hendrika Haveman (1819-1891) hadden veel kinderen.

III Grietje Mulder (1823-1890) trouwde met de logementhouder Albert

ten Kate (1822-1894) te Lutten. Deze was een broer van haar zwager Jan ten Kate (zie sub I). Naast het runnen van zijn logement "Het Jachthuis" te Lutten was hij daar ook landbouwer. Uit de erfenis van Grietjes ouders was hen ongeveer 25 hectare landbouw- en veengrond te Lutten gelegateerd. Later was zijn zoon Roelof ten Kate hier de uitbater. De andere zoon, Egbert ten Kate, (1857-1940) was getrouwd met Gerritdina Dorgelo Mannesdochter te Dedemsvaart. Zij hadden een winkel naast het logement "Het Jachthuis".

Deze Egbert ten Kate speelt als de schatrijke vervener Mijnheer Ten Kate één van de hoofdrollen in de roman "Aan het veen verknocht" van Derk Gort. Overigens blijkt uit de bronnen nergens van een grote rijkdom van deze Ten Kate. Zijn broer Roelof ging overigens ook nog eens failliet.

IV Wolter Mulder (1835-1882), trouwde in 1857 met Margje Schiphorst Haalweide (1837-1881), een dochter van een grote landbouwer uit De Wijk. Zij was weduwe van de landbouwer Hendrik Robaard, uit welk huwelijk zij twee dochters had.

Wolter Mulder, die al bij leven van zijn ouders het beheer over het logement Mulder naast de Ned. herv. kerk had, had dit logement dan ook van hen geërfd. Het werd uitgeoefend onder de naam "Heerenlogement". In de volksmond heette het al gauw "Hotel Mulder". Achter het hotel lag ook nog zeven hectare landbouwgrond, waar Wolter Mulder ook boerde. Intussen was het geheel al uitgebreid met een flinke stalhouderij. In 1868 verkreeg hij van de Staatsspoorwegen een concessie om dagelijks een diligenciedienst en spoorweg-expeditie vice versa tussen het spoorwegstation Dedemsvaart Staatspoor en zijn Heerenlogement te onderhouden.

Uit het huwelijk van Wolter Mulder en Margje werden twee kinderen geboren: Annigje (1863-1948) en Theelen (1858-1901). In 1876 werd het hotel aan de Markt naast de kerk, verkocht aan Albertus Keuken. Zelf vertrokken ze naar De Wijk waar zij (Margje) ook vandaan kwam. In 1882 waren ze beiden al overleden. Het hotel en haar omgeving is aan het einde van de 19de eeuw

LOGEMENT.

Mr. **MEESTERS**, Notaris in Avereest, zal ten verzoeken van den Heer **WOLTER MULDER**, logementhouder te Dedemsvaart, ten gevolge van sterfgeval, op Woensdag 26 Juli n.k., 's namiddags te 2 uren, publick inzetten, om 14 dagen later, tenzelfde tijde, publick te verkopen:

EEN HEERENLOGEMENT,

met grote **SCHUREN**, **TULN** en onmiddellijk daarbij gelegen ongeveer 9 bunder **GRÖEN- en BOUWLAND**, zeer gunstig gelegen tusschen het marktplein en de Hervormde kerk, aan den straatweg langs de Dedemsvaart, waarin door den eigenaar met het meeste succes gedurende 19 jaar logement en stalhouderij wordt uitgeoefend, met concessies voor wagoondienst op 't spoor en vervoer van postpakketten.

Inlichtingen en boekjes te bekomen bij den eigenaar en den Notaris voornoemd.

Advertentie uit de *Prov. Overijsselsche en Zwolsche Courant* d.d. 14 juli 1876.

vereeuwigd door de schilder Crispijn. (Dit schilderij is te zien in de oudheidkamer).

Dochter Annigje trouwde later met een logementhouder uit Dalen, Karst Hendrik van Tarel, die daar ook wethouder was. Dit logement werd later als het Hotel van Tarel een belangrijke uitspanning, thans restaurant "t Oelenbret". Haar ouders waren toen al overleden.

Theelen Mulder woonde ook in De Wijk, waar hij trouwde met Grietje Wesseling.

- V Margje Mulder (1837-1912) trouwde met Willem Alteveer (1838-1923). Zie hierboven onder "financiers". Onder Willem Alteveer werd het landbouwbedrijf uitgebreid van 27 hectare naar ongeveer 45 hectare. Voor die tijd een aanzienlijke bedrijfsgrootte. Zij kregen 2 zoons en drie dochters. Klaas Alteveer (1865-1931), die brandstoffenhandelaar was, trouwde met Catharina Heiltje van der Sanden, dochter van de administrateur "Veenderij van Royen" te Bergentheim. Jan Alteveer (1867-1929) volgde zijn vader op in het landbouwbedrijf "De Mulderij". Na het overlijden van zijn echtgenote Annigje Werkhorst hertrouwde hij met Wientje Dokkum. De drie zussen, die een hoge leeftijd bereikten, bleven ongehuwd. Zijn zoon Willem Alteveer (1898-1972), getrouwd met Jentje Reyne uit Krommenie, was de laatste Alteveer die hier het landbouwbedrijf uitoefende. Later werden dit zijn dochter en schoonzoon Zanting, nu nog de huidige bewoners van de boerderij.

Willem Alteveer, geb. in 1838 te Nieuwleusen, overleden te Avereest in 1923.

Margje Mulder, geb. in 1837 en overleden in 1912 te Avereest.

Collectie H. Alteveer

- VI Johanna Mulder, geb. 1840, trouwde met de logementhouder Hendrik Jacob van der Vecht (1838-1878). Hij was een zoon van de groothandelaar

in gedistilleerd Hendrik Lucas van der Vecht, die aan de Hoofdvaart (Wisseling) woonde. Deze kocht omstreeks 1867 het logement te Balkbrug van de bakker Jacob Schutterop (schoonzoon van de bovengenoemde veenbaas Fr. Boterman). Hij hoopte met deze aankoop de omzet van zijn eigen bedrijf (door de afzet aan het logement) te kunnen vergroten. Uiteindelijk zou dit betere verdiensten moeten opleveren. Van der Vecht stierf al op jonge leeftijd. Het logement kreeg later grote bekendheid als hotel "De Munnink", nu het W.I.C. in Balkbrug.

- VII Over Geertje Mulder heb ik weinig anders kunnen vinden dan dat ze getrouwd was met de koopman Derk van der Velde te Hardenberg en al vroeg weduwe was.

Kinderen van Roelof Mulder en Hendrikje Haveman:

- Ia Jan Mulder (1843-1876), trouwde met Hendrikje Cornelis, geb. 1845 (overl. 1902). Zij was een dochter van de hotelier Jan Cornelis uit Dalen. Jan Mulder werd ook logementhouder. Hij kocht in 1870 het logement bij Sluis VII, juist op de grens met de gemeente Ambt Hardenberg (tegenwoordig "De Proatkoele"). Hij stierf daar al na enkele jaren. De belangen van het logement werden na zijn dood behartigd door zijn neef Roelof ten Kate (zie onder "III"), die later met de jonge weduwe trouwde. In 1880 verkocht hij het logement aan de familie Hagedoorn, die daarmee verder ging onder de naam "café Hagedoorn".

- Iib Grietje Mulder (1847-1921) trouwde met Egbert Jan Vinke (1843 - (1883). Hij was een groot koopman te Heemse. Zijn zoon Klaas Vinke zette later de onderneming in kunstmeststoffen voort. Na het overlijden van Egbert Jan Vinke hertrouwde Grietje met Johannes Antonius van der Sanden (1860-1931) te Ambt Hardenberg. Hij was als opvolger van zijn vader Johannes Gerardus Antonius van der Sanden (gehuwd met Lubbigje Theodora Naarding van logementhouder Naarding, logement "Voorzigt" nu Takens te Balkbrug) administrateur van de "Veenderij Erven Van Royen" te Bergentheim. Hij was tevens een broer van Catharina Heiltje van der Sanden, zie hierboven onder "V".

Johannes Antonius van der Sanden was lid van het College van Gedeputeerde Staten van Overijssel. In 1916 werd hij samen met vervener en kousenfabrikant (later Delana) Berend Berends Bzn. uit Dedemsvaart, burgemeester H.H. Weitkamp van Hardenberg en diens plaatsgenoot de ondernemer Albertus Anthonie Oostenbrink deelgenoot in de Maatschappij Crullsvveen. Vanaf Bergentheim legden ze met van de

Staatsmijnen gehuurde rails een smalspoor aan naar Kloosterhaar waar ze niet aan open water gelegen veen hadden gekocht. Na de Eerste Wereldoorlog stortte de turfmarkt in en was het ook met de firma Crullerveen gedaan. Johannes Antonius van der Sanden en Grietje Mulder kregen twee zonen, Johannes Gerardus Antonius (1885) en Roelof (1887).

- Iic Annigje Mulder (1849-1930) trouwde met dokter Hendrik Theodoor Moritz Koster (1828-1902), huisarts te Lutten. De voormalige dokterswoning is thans restaurant en zalencentrum "De Olde Stee".
- IId Arend Mulder (1851-1932) trouwde met Roelofje Steenberg. Hij woonde in het ouderlijk huis, het herenhuis bij de Ongelukkige wijk. Hij was een vooraanstaand landbouwer, bakker en logementhouder. Hij zette de ondernemingen, die hij van zijn vader had geërfd had, voort.
- Iie Jentje Mulder (1856-ca 1900) trouwde met Gerrit van der Nulft, geb. 1856. Hij was winkelier te Hardenberg, Zwolle en woonde later te Apeldoorn.
- IIf Hendrik Mulder, geb. 1856. Hij vertrok al spoedig naar Bergentheim, waar hij een winkel met logement van "Veenderij van Royen" (nu locatie "Veenlust") pachtte. Hij verkocht ook spek, waaraan hij de bijnaam "Spek-Hendrik" te danken had. De naam Mulder is in Hardenberg op het gebied van de horeca nog steeds bekend.

Tenslotte: In Dedemsvaart zijn nu geen naamdragers meer van dit geslacht van vooraanstaande verveners, landbouwers en hoteliers. Wel zijn nog een aantal panden van deze familie uit die tijd aanwezig, o.a. de boerderij "De Mulderij". Het voorhuis is overigens in de jaren dertig vervangen door nieuwbouw.

Foto Wim Visscher

Het Herenhuis Mulder aan de Tottenbanstraat.
Nu woont in dit pand de fam. Stroese.

EEN EEUW GELEDEN

Uit de "Dedemsvaartse Courant van 1901.

2 Oct.

- De levering van 90000 korte turven ten dienste van het Provinciaal Bestuur van Overijssel is gegund aan J.G. Minke, alhier en wel 5000 stuks à f 3,95 per duizend en 85000 stuks à f 3,85 per duizend.

5 Oct.

- De Kantonrechter te Ommen heeft de heer J.G. Minke herbenoemd als lid van de Commissie van aanslag voor de bedrijfs- en andere belasting in den kring Avereest, met ingang van 1 Januari 1902.

- Bij het gemeentebestuur is ingekomen een aanvraag van den heer H. Gerritsen alhier tot vergunning tot het plaatsen van een door stoom gedreven koornmolen in de nabijheid van Sluis 6.

9 Oct.

- Naar wij vernemen zal het muziekgezelschap "Apollo" uit De Wijk op Donderdag 24 Oct. a.s. een openbare

uitvoering geven in de zaal van den heer H.L. Munnink aan de Balkbrug.

12 Oct.

- Zondag 13 October zal de heer Stegeman, beroepen predikant bij de Herv. Gemeente te Wagenborgen, in zijn dienstwerk worden bevestigd door zijn broeder, den heer Stegeman, predikant te Nieuw-Amsterdam. 's Namiddags 2 uur intrede.

- Nu aan de Aardappelmeelfabriek "De Baanbreker" te Lutten de werkzaamheden hervat zijn, hoort men weer menige klacht van den kleinen burgerman, wonende langs het kanaal de Dedemsvaart, waaruit hij het water gebruikt, over verontreiniging. Zaterdag en Zondag vooral was het water niet te gebruiken, noch voor de wasch, noch voor iets anders. Het had een gele kleur en het was met een dikke schuimlaag bedekt. Dat dit water hoogst schadelijk voor het gebruik is, blijkt hieruit, dat Zondagmorgen duizenden visschen in halfbedwelmden toestand aan de oppervlakte spartelden. Dat vooral de hier wonende visschers veel schade hierdoor lijden, behoeft zeker geen betoog. Naar ons verzekerd werd verspreidden het water en de doode visch boven Sluis VI een schrikbarende stank. Zou het niet wenschelijk zijn, dat tijdig doeltreffende maatregelen werden genomen om het kwaad te voorkomen?

Waarschuwing.

 Het is **VERBODEN** om
vilten, plaggen, zand,
mos, heide, bente, hout
of veenspecie weg te halen van het land
 afkomstig van de **GEBR. OVERMARS.**
JOHs. DEUZEMAN.

19 Oct.

- Schipper U. Jongsma komt de Dedemsvaart op met een lading Alkmaarsche Kool, alsmede Rapen en Wortelen.

- Gevestigd te Sluis 6 JACOBUS MEIJER: Scharenslijpen, maken van Bascules, Verfmolens, Parapluies en Stoelmatter.

- Wederom opnieuw ontvangen een flinke partij best, dik inlandsch Spek. Tevens beveelt hij zich minzaam aan tot het aannemen van Schepen door geheel

Nederland. W. Meijerink, Dedemsvaart.

- Te Huur een kamp Bouwland aan de Oostwijk, 't laatst in huur geweest bij de Wed. L. Mol. Te bevragen bij Mevrouw de Wed. Van Barneveld.

23 Oct.

Vergadering

van de LEDEN der

Werklieden-Vereeniging „Onderlinge Help”

op Vrijdag 25 Oct.,

des avonds 7 1/2 ure, ten huize van L. W. OOSTING te Dedemsvaart.

HET BESTUUR.

- Cursus Fransch en Wiskunde. De ondergeteekende zal des Zaterdag namiddags een Cursus openen in de Fransche taal en Wiskunde, voor eerst-beginnenden, leerlingen van 11 tot 14 jaar. Aangifte vóór Zaterdag 2 Nov.

K. Booi, Hoofd der Geref. School, Dedemsvaart.

2 Nov.

- Zoo de Heere wil en zij leven, hopen onze geliefde Ouders Jacob Krikke en Trijntje Visscher op 3 November a.s. hunne 25-jarige Echtvereeniging te herdenken. De Krim, 29 Oct. 1901. Hunne dankbare Kinderen.

- Bij de aanbesteding ten behoeve van "Veldzicht" waren laagste inschrijvers: voor zacht groene zeep mej. de Wed. J.J. v.d. Berg, alhier voor 16 cent per Kg. en voor turf H. Buisman voor

f 3,84 per 1000.

Weggelopen:

een bruin gevlekte Jachthond, luisterende naar den naam van „JUNO". Tegen belooning terug te bezorgen bij W. MEULEMAN, Langewijk.

9 Nov.

- Bevallen van een Welgeschapen Zoon, A. Timmerman-Kooiker, Echtgenoot van H. Timmerman, Avereest, Sluis 4, 4 Nov. 1901.

- Bij ondergeteekende worden

Kachels, Turfbakken en Theebladen naar de nieuwste mode gelakt: brandt niet af. Aanbevelend J.J. Ruyf, Kalkwijk.

13 Nov. - Transvaal-Comités. Op Maandag 25 November a.s. zal te Dedemsvaart vanwege het Transvaal-Comite aldaar een Spreekbeurt worden vervuld door eenige uitgeweken Afrikaanders. Comité's in deze omtrek, die er belang in stellen, dat ook ten hunnent in de week van 25 tot 30 November een spreekbeurt wordt vervuld, gelieven hun verlangen daartoe voor Maandag 18

Nov. te doen kennen aan het Comité voornoemd. Namens het Comité B. Ruys, voorzitter - H.J. Gelderman, secretaris.

23 Nov.

Dinsdag a.s. Opening der Sint-Nicolaas-etalage. Minzaam aanbevelen Gezs. v.d. Vegt, Modisten - Kalkwijk.

7 Dec.

DINSDAG a.s.
OPENING
DER
Sint-Nicolaas Etalage.
Minzaam aanbevelend,
Gezs. v. d. VEGT,
Modisten — Kalkwijk.

Woensdag is alhier opgericht een Rederijderskamer, genaamd: "De Club", met aanvankelijk 22 leden. Het bestuur bestaat uit de h.h. H.R. Steenberg, president, J. Mol, penningmeester, Hm. Reyne, secretaris, P.W. Hakkert en J. Hamming, leden.

14 Dec.

Geboren: MARIA, dochter van L.A. Ruys en M. Ruys-Voorhoeve. Dedemsvaart, 10 Dec. 1901.

21 Dec.

Een Jongmensch vraagt tegen 1 Jan. a.s. in de kom van de gemeente EEN KAMERTJE om daar gedurende eenige uren per dag gebruik van te kunnen maken. Brieven met opgaaft van prijs aan 't Bureau van dit Blad.

Peter Makaske, amateur-historicus

FOTO MIDDENPAGINA

In dit laatste nummer van 2001 een foto van PTT Post-medewerkers. Deze foto is begin jaren zeventig gemaakt.

Bovenste rij van links naar rechts: B. Hoekjan, H. de Jonge, B. Klein, B. Batterink, P. Brouwer, J. Smit, G. Redder, J. Kuiper, H. Omvlee, H. Meerlo, F. van 't Zand, G. Scholten, J. Jansen.

2^e rij van boven: H. Spenkelink, A. van 't Zand, J. Klein, H. Kort, J. Muller, R. Jansen, E. Kisteman, P. van Os, H. Buit, W. Oosterveen, G. Masselink, S. v.d. Veen, T. de Bie.

3^e rij van boven: P. Wildeboer, H. Habers, G. Ekkelenkamp, H. Meuleman, C. Gras, R. Habing, A. Gruppen, H. Bakker, J. Koning, A. Gras, G. Vrieling, G. v.d. Wijk, S. Pouwels, A. v. Goor, H. Leffers.

Onderste rij: A. Gras, H. J. Smit, G.J. Haye, B. Gras, D. Schutrups, H. van Os, K. Meesters, H. Jonker, G. Schulte, J. Schippers, H. Jansen.

DE DEDEMSVAARTSE STOOMTRAM ANNO 2001

De D.S.M.

Wat is er nog overgebleven van de Dedemsvaartse Stoomtram? De Dedemsvaartse Stoomtramweg Maatschappij (DSM) heeft een halve eeuw bestaan: vanaf de oprichting in 1885 tot aan de fusie met de EDS in 1935. Een aantal jaren voor de oprichting van de DSM waren er al plannen voor een stoomtram. Eind 1884 richtte de heer J.D. Ruijs Theod.zn. te Dedemsvaart zich tot de Staten van Overijssel voor een subsidie en vrij gebruik van provinciale grond voor de aanleg van een tramlijn vanaf het spoorwegstation Dedemsvaart-Staatsspoor naar Dedemsvaart met een vertakking naar Hardenberg-Heemse en langs de Lutterhoofdwijk naar Coevorden. Op dit verzoek kwam een positief antwoord. De vergadering om tot de oprichting te komen van de Dedemsvaartse stoomtram werd gehouden op 17 november 1884 in hotel Steenberg te Dedemsvaart. Definitieve oprichting van de DSM vond plaats op 15 juni 1885 bij de heer J.D. Ruys, op "Huize Moerheim" (Moerheimstr. 76) te Dedemsvaart.

Sinds de oprichting van de DSM is er in de loop van de jaren een zeer wijd vertakt tramwegnetwerk ontstaan. De eerste commissarissen van de DSM waren Jhr. mr. G.C. Junius van Hemert, op huize "Dalvoorde", mr. W.J. Baron van Dedem, op huize "Rollocate", de heer C. Piek, lid der Provinciale Staten, die woonde op huize "Eikenhof", mr. G. de Meijier, notaris te Heemse en de heer H. van Barneveld, burgemeester van Avereest. De eerste directeur werd Ir. A. Plomp, die 20 jaar later, in 1905, werd opgevolgd door de heer G. van Asselt. Het hoofdkantoor van de DSM stond in Dedemsvaart, maar ook het emplacement, de remise en de werkplaatsen waren te Dedemsvaart gevestigd. In oktober 1886 was het zover dat de eerste tram kon gaan rijden over het gedeelte van Dedemsvaart-Staatsspoor naar Dedemsvaart. Kort daarna in december 1886, was tevens het gedeelte Dedemsvaart - Heemse gereed. In de daarop volgende jaren breidde het lijnen-net van de tram zich gestaag uit. De belangrijke verbindingen vanaf Dedemsvaart zijn:

- Hardenberg-Heemse	1886
- Zwolle	1895
- Slagharen	1897
- De Krim	1897
- Coevorden	1897
- Nieuw-Amsterdam	1899
- Erica	1902
- Klazienaveen	1904
- Emmercompascum	1907

- Ter Apel	1907
- Hoogeveen	1906
- Meppel (MB)	1908

Kort na de crisistijd in de dertiger jaren kwam de DSM in "de rode cijfers" en in 1934 waren er de eerste fusie-besprekingen met de EDS, de Eerste Drentsche Stoomtrammaatschappij. In 1935 werd de fusie met de EDS een feit en daarmee was er precies een halve eeuw na de oprichting een einde gekomen aan het eens zo bloeiende trambedrijf van de DSM. De fusie met de EDS mocht niet baten, want 12 jaar later is het gehele trambedrijf EDS/DSM beëindigd. De concurrentie met het autovervoer en de spoorwegen bleek te sterk.

De Dedemsvaartse stoomtram anno 2001

Begrijpelijk is dat er thans nog maar weinig over is van de Dedemsvaartse Stoomtramweg Maatschappij, DSM. Van de infrastructuur, de rails en de bruggen, die ooit zijn aangelegd door de DSM rest nog maar weinig. Kort na 1947 werd nagenoeg alles opgeruimd. Overigens geldt voor de DSM-bouwwerken een dergelijke ontwikkeling, nl. dat thans veel ervan zijn verdwenen. Zo is bijv. de houten DSM-loods, die vroeger langs de Hoofdvaart stond, in de vijftiger jaren afgebroken om plaats te maken voor busperrons en een wachtruimte. Van de houten panelen van genoemde loods is door de fa. Varwijk aan de Langewijk te Dedemsvaart, nabij Sluis 6, een magazijn gebouwd. Thans is daar het verlichtingsbedrijf van de fa. Ten Katen gevestigd.

Wat herkenbaar is, zijn een aantal voormalige DSM-locaties. Bijvoorbeeld plaatsen waar de tramlijnen gelegen hebben en de locatie waar eens het grote tram-emplacment lag in Dedemsvaart. Nu bevindt zich daar het busstation van de busmaatschappij ARRIVA, voorheen busmaatschappij VEONN, daarvoor DVM. In de regio zijn ook verder nog 'sporen' (herinneringen) van het vroegere tramnet.

De vraag is wat er feitelijk nog over is van het eertijds zo grote trambedrijf DSM.

- Zwolle.

In Zwolle bij de Brink ligt nog ca. 30 meter tramrails van de DSM. Deze rails liggen verankerd in een straatgedeelte van het Blekerswegje naast de stadsgracht. Het is een restant van de laad- en losplaats en tevens een rangeerspoor.

- Balkbrug.

De trambaan: In Balkbrug is in het Heuveltjesbos nog een groot deel van het baanlichaam van de voormalige Spoorwegmaatschappij Meppel - Balkbrug MB (=stoomtram) uit 1908 aanwezig. De exploitatie van deze tramlijn was in handen van de Dedemsvaartse Stoomtram-weg Maatschappij (DSM). Ook verderop, o.a. bij Lutten-Oever en Groot-Oever is een gedeelte van de trambaan nog in het landschap aanwezig. Delen van de brughoofden van de voormalige trambrug over de Reest bij de Bloemberg zijn nu gebruikt voor aanleg van de fietsbrug over dit riviertje.

Foto Henkjan Krikke

D.S.M.- tramrails in Zwolle.

- Dedemsvaart.

In Dedemsvaart staat nog altijd het imposante kantoorgebouw (1903) van de DSM aan de Hoofdvaart. Dit kantoorgebouw bestaat nu alweer vele jaren uit wooneenheden en is gelegen westelijk van het "tramstation" en het tramemplacement, waar zich nu het busstation en de autobusgarage van de busmaatschappij ARRIVA bevinden. Het voormalige grote DSM-kantoorgebouw verleent aan dit gedeelte van de Hoofdvaart nog altijd een monumentaal en bijzonder karakter.

Collectie HVA

Het voormalige kantoorgebouw van de D.S.M. te Dedemsvaart. NA de tweede wereldoorlog was hierin ook een aantal jaren de buisbouwschool gevestigd

- Lutten.

Tussen Lutten en Slagharen ging de tram voor een gedeelte door het vrije veld. Zoals het boek "De Dedemsvaart in de 20e eeuw" ons laat zien op blz 189, ligt daar nog de basis van een trambrug over de Lutter Scheidssloot. Het vroegere tramhaltegebouw te Lutten aan de noordzijde van de Dedemsvaart is verbouwd tot woonhuis.

- Coevorden.

Coevorden was vroeger een knooppunt van 4 rail-ondernemingen: twee trambedrijven en twee spoorbedrijven en had toen dus ook 4 stationschefs, nl. één van de DSM, één van de EDS, één van de spoorwegmaatschappij NOLS (Noord-Ooster Locaal Spoorwegen) en één van de Bentheimer Eisenbahn. Logisch is dat er gebouwen stonden van de genoemde maatschappijen. Alleen het voormalige DSM kantoor- en stationsgebouw aan de Krimweg staat er nu nog. Het voormalige tramstation ziet er nog altijd fraai uit. Opvallend herkenbaar is het opschrift "Station D.S.M." op de oostgevel van het gebouw.

Foto Henkjan Krikke

Het D.S.M.-station te Coevorden.

- Nieuw-Amsterdam.

In Nieuw-Amsterdam bevindt zich nog de voormalige trambrug over de Zijtak. Deze brug lag vroeger als trambrug over de Kalkovenwijk in die plaats en was daar wegens het aanleggen van een dam over de inmonding van die wijk overbodig geworden. Over de Zijtak verving deze trambrug de oorspronkelijk aldaar gelegen trambrug die in de oorlog verloren was gegaan. Naast de brug staat ook nog de brugwachterswoning. Zowel deze woning als de trambrug zijn voor de DSM gebouwd (ca. 1900).

De trambrug bevat thans geen rails meer en wordt tegenwoordig alleen voor fietsers en voetgangers gebruikt. Een bijzonderheid van de plaats Nieuw-

Amsterdam is, dat er destijds wel drie railbedrijven vertegenwoordigd waren: de hier reeds genoemde DSM, de EDS-lijn naar Hoozeveen (het EDS-stationsgebouw is daar nu een woonhuis) en de spoorlijn naar Emmen, toen NOLS, nu NS-spoor.

Tot slot

De stoomtram is vervangen door de modernere en snellere middelen van vervoer. Het was in 1935 precies een halve eeuw na de oprichting van de Dedemsvaartse stoomtram dat het doek definitief viel voor de DSM. Ook de fusie met de EDS in 1935 heeft voor de stoomtram geen echte opleving kunnen brengen. En zo is 12 jaar daarna, in 1947, uiteindelijk het stoomtrambedrijf EDS/DSM tot stilstand gekomen. Kort daarop werd het rollend materieel verkocht en is de infrastructuur (het tramnet) ontmanteld en opgeruimd. De bekende technisch-economische "wet van de remmende voorsprong" is hierop van toepassing met een klassiek voorbeeld.

Henk Jan Krikke

Foto Henk Jan Krikke

De Trambrug in Nieuw-Amsterdam

Bronnen en literatuur.

- A.E. van Bergen, G.H. Varwijk; *De Dedemsvaartse Stoomtramweg Maatschappij*. HVA 1985 nr 1.
- A.E. van Bergen, H. Zandbergen; *Van stoomtram tot DVM*. Uitgave NVBS-boekenreeks. Amsterdam/Dieren 1985.
- J.R. van Bergen; *Een extra tram van Dedemsvaart naar Zwolle*. HVA 1997 nr 3/4.
- J. Drent; *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gemeente Avereest*. Dedemsvaart 1978.
- G. de Leeuw; *Rondom de Heerenhof*. Emmen 2001, blz 196.

- P. Makaske; *Het DSM-complex*. HVA 1997 nr 1.
- G.H. Varwijk; *Stap voor stap langs de Dedemsvaart*. Dedemsvaart 1983.
- G.H. Varwijk; *De Dedemsvaart in de 20e eeuw*. Dedemsvaart 1998.
- G.H. Varwijk; *Museum-stoomtram Hoorn - Medemblik*. HVA 2000 nr 4.
- W. Wind; *Bruggen over de Reest*. HVA 1999 nr 3, blz 15, HVA 2000 nr 1, blz 37.
- W. Wind; *100 Jaar D.S.M.*; HVA 1986 nr 3.
- *Op de rails*. Maandblad NVBS 2001 nr 2, blz 71 - 72.

Bijlage: Het rijdend materieel van de DSM anno 2001

Wat rest er nog van het rijdend materieel van de DSM? Van de Dedemsvaartse stoomtram is nog maar zeer weinig van het rijdend materieel overgebleven. Momenteel zijn twee wagons ex-DSM bekend. Overigens is het niet onmogelijk dat er meer voormalige DSM-wagons bestaan, historisch zou dat interessant zijn.

- Platte rongenwagen (anno 1904)

De Rotterdamse Tramweg-Maatschappij RTM was in 1947 nog vol in bedrijf en heeft in dat jaar o.a. een aantal van de EDS en ex-DSM wagons overgenomen. Tegenwoordig staan de letters RTM voor Rijdend Tram Museum. Deze stichting RTM is gevestigd te Ouddorp en heeft een museale en toeristische functie. Veel materieel van de Rotterdamse Tramweg- Maatschappij is later overgenomen door de stichting RTM.

Bij het Rijdend Tram Museum (RTM) rest de platte wagen RTM nr 883, ex-DSM. Deze serie is door de DSM in 1904 aangekocht voor het vervoer van turfstrooisel-balen vanuit Zuidoost-Drenthe naar het station Dedemsvaart-Staatspoor en naar het overlaad-emplacement aan de Diezerkade bij de Brink te Zwolle. Van de toen aangekochte 10 wagons (Pennock, 12 m lange rongenwagens, DSM nrs. H 22 t/m H 31) zijn er in 1947 4 verkocht aan de RTM, ze werden daar omgenummerd van 880 t/m 883. Van deze 4 lange platte wagons is de RTM nr. 883 gereviseerd en als enige nog overgebleven van deze serie (zie "Van stoomtram naar DVM", blz 203); deze platte wagen is bijna 100 jaar oud!

- Gesloten goederenwagon (EE 12)

Deze goederenwagon heeft behoord tot de serie EE 11 t/m 13 van de DSM uit 1929. Dit zijn de laatste aangekochte goederenwagons door de Dedemsvaartse stoomtram. Deze wagons zijn later in eigen beheer omgebouwd tot gesloten goederenwagons. Ze waren voorzien van twee dubbelassige draaistellen. De gesloten goederenwagon EE 12 behoort thans tot de collectie van de Museum-stoomtram Hoorn - Medemblik te Hoorn. Helaas kan er niet mee

gereden worden; het is alleen maar een "bak" zonder wielen. De goederenwagon moet nog opgeknapt en rijvaardig gemaakt worden.

HenkJan Krikke

DE KLANTEN VAN DE GRUTTER

Pet af

Beste Herman. Geen vrolijk verhaal, maar ik moet het toch opschrijven. Het beeld van één bepaalde vrouw laat mij niet los. Ze was ongeveer vijf en vijftig en flink aan de lengte. Haar optreden was altijd kalm en waardig en haar houding fier. Een koninklijke houding dus. Haar eenvoudige kleding en de afwezigheid van enig sieraad deden daar niets aan af. Natuurlijk is dit alles niet zó bijzonder, dat het je je leven lang bijblijft. Dergelijke vrouwen waren er wel meer. Ook andere uiterlijke omstandigheden kunnen moeilijk worden aangemerkt als de oorzaak van het cindeloos vasthouden van haar beeltenis. Om er een paar te noemen: Ze was getrouwd met een flinke, oppassende man. Haar drie zonen waren een voorbeeld van deugdzaamheid. De woning, die haar en haar gezin sinds jaar en dag gerieflijk onderkomen verschafte, hield het midden tussen een arbeiderswoning en een bescheiden villa. Het huis vertoonde alle kenmerken van een degelijke middenstandswoning. "CASA NOVA" stond er op de voorgevel. Allemaal zaken die dus van weinig of geen invloed waren als het erom ging je een enigszins acceptabel beeld te vormen van de vrouw des huizes. Voor mij begon die beeldvorming pas bij haar in de bijkeuken. Verder dan de bijkeuken ben ik in "CASA NOVA" trouwens nooit geweest. De toegang hier voltrok zich op dezelfde wijze als overal elders bij dit soort woningen. Na een korte roffel op de buitendeur ging ik zonder verdere plichtplegingen naar binnen. In de bijkeuken was meestal niemand aanwezig. Dus riep ik maar een keer heel hard: "de kruidenier!!" en kon dan na enkele ogenblikken het mandje met boodschappen aan de vrouw afgeven. Twee keer heb ik bij zo'n gelegenheid ongeveer het volgende meegemaakt: Nadat ik de boodschappen (plus de rekening) had afgegeven verdween de vrouw in het belendende vertrek. Ik wachtte in de bijkeuken. Het duurde even. Dat was niet abnormaal. De vrouw had wat tijd nodig om de rekening te controleren. Toen ze eindelijk verscheen moest ik haar een paar bedragen op de nota nader verklaren. Daarop schreed ze weer naar de andere kamer. En ik wachtte. Gelukkig duurde het nu niet zo lang. Ze kwam terug met de portemonnee in de

hand. Maar in plaats van met me af te rekenen stapte ze naar een muurkastje en haalde daar een kleiner portemonneetje uit te voorschijn. Met opgeheven hoofd en waardige tred en zonder iets te zeggen, verdween ze weer in de woonkamer. Uiterlijk onbewogen. Toch meende ik op het strakke gezicht van de vrouw een trek van vermoeidheid te bespeuren en een uitdrukking van vertwijfeling in de donkergrijze ogen. Weer werd mijn geduld op de proef gesteld. Maar niet al te lang, deze keer. Volkomen beheerst trad ze voor de derde keer de bijkeuken binnen en telde het verschuldigde bedrag met vaste hand voor mij uit. Met een hoofd vol nieuwe geachten kon ik de buitenlucht weer in. Ik was ervan overtuigd dat de vrouw van "CASA NOVA" haar laatste centen bij elkaar had moeten schrapen om de rekening (van 3 à 4 gulden) te kunnen betalen. Ook was ik ervan overtuigd dat ze nu geen dubbeltje meer in huis had. Dat was haar schuld niet. We zaten midden in de crisistijd. Mensen zonder een vast inkomen hadden soms helemaal geen inkomen meer. Maar vrouwen zoals deze, van "CASA NOVA", klaagden niet en jammerden niet. Zéker niet ten overstaan van de bediende van hun leverancier. Het was een hard leven, maar ze waren sterk. En ze gingen er niet onderdoor.

Voor die vrouwen zou je ook nu nog je petje af willen nemen. Zoals toen voor die ene. De tijd zelf had haar beeld scherp getekend.

Ga nu maar gauw een potje voetballen, Herman.

Op de burcht

Hallo Herman,

Vandaag, Herman, maken we kennis met een paar gewone mensen, die echter in mijn verbeelding een aparte plaats innamen. Ik zie het nu wel een beetje anders. Maar toch als ik een beetje ga fantaseren.

De boerderij van Brinkman was een opvallend gebouw. Het achterhuis was namelijk opgetrokken dwars achter het voorhuis langs en niet recht achteruit, zoals bij ons in de streek gebruikelijk was. De afmetingen van de hoeve waren opmerkelijk royaal uitgevallen. Met de zware beuken en de weelderige rododendrons op het ruime voorerf wekte het geheel de indruk van voornaamheid en welstand. Voornaamheid. Die indruk werd bij sommige lieden onmiddellijk bevestigd in het geval van een vluchtige kennismaking met de bewoners. Zó verging het mij althans, een argeloze tiener. In de heer Brinkman (de oude), met zijn gezet postuur en korte grijze baardje, meende ik direct een achtenswaardige baron te herkennen. Zijn zoon, met de grote haviksneus, sluik zwart haar en doordringende blik in de donkere ogen, deed me altijd denken

aan de adellijke hoofdman uit een spannende ridderroman. De oude mevrouw Brinkman leek me geknipt voor de rol van geheimzinnige meesteres op een eenzame burcht en haar schoondochter, de volslanke Gerda, kon probleemloos doorgaan voor de aanbiddelijke jonkvrouw, die al zevenmaal door brute vrouwenjagers en aankomende kasteelheren was ontvoerd. Zó ongeveer was mijn gedachtegang destijds en in die gemoedstoestand stapte ik dan ook in de beginperiode van mijn optreden als vertegenwoordiger van het "grootste plaatselijke bedrijf in Koloniale Waren" op zekere middag het appartement van de vrouw binnen voor het opnemen van de wekelijkse bestelling. De entree was dezelfde als bij de "gewone" mensen. Aankloppen en gelijk de deur openen en naar binnen gaan. Vanuit de buitenlucht stapte je zó de kamer binnen. Kasteel of stulp, het maakte geen verschil.

Hoeve "Voorzorg".

Collectie Jan Nijenskens

Mevrouw Brinkman zat in een gemakkelijke leunstoel bij de grote tafel, die in het midden van de kamer stond. Ze zal toen ongeveer zestig jaar geweest zijn. Fors gebouwd als ze was maakte ze een robuuste indruk, die echter door een bleke gelaatskleur weer enigszins werd gelogenstraft.

Een dikke grijze haardos bekroonde haar indrukwekkende gestalte. Bij mijn binnenkomst was ze ogenschijnlijk geheel verdiept in het lezen van het alom bekende, rijk geïllustreerde weekblad "Eigen Erf", met welke bezigheid ze nog enige ogenblikken doorging. Toen ze opkeek sloeg ze de bladen dicht en gunde ze mij een verstrooide blik. "Ga maar zitten", zei ze, "mijn dochter komt direct". Ik zei "Dank u", zette mij op een stoel en hield verder mijn mond.

Mevrouw was nooit erg spraakzaam. Dat wist ik. Ook deze middag had ze blijkbaar geen zin in een praatje. Maar wel begon ze in alle rust enige activiteiten te ontplooien. Ze schoof het weekblad van zich af en trok een schoteltje naar zich toe. Vervolgens begon ze met een lucifersstokje in een poederachtig mengseltje op de bodem van het schoteltje te roeren. Nadat ze dit enige tijd had volgehouden pakte ze een doosje lucifers en stak voorzichtig het poederige goedje in brand. Even was er een klein vlammetje, maar dat doofde snel. De poeder bleef echter smeulen. Kleine rooksiertjes stegen kringelend uit het schoteltje omhoog en vulden de kamer met een niet onaangename geur. Onmiddellijk nadat de rook was begonnen op te stijgen had mevrouw Brinkman zich over het schoteltje gebogen en snoof ze met kennelijk welbehagen de geurige lucht op. Ze keek niet meer op of om. Alleen roerde ze af en toe met een stokje in de smeulende massa als om het vuurtje een beetje op te rakelen. Zo bleef ze zitten, voorovergebogen boven het schoteltje, zwiwend, licht snuivend en schijnbaar alles en iedereen vergetend. Voor mij was deze toestand nieuw. Nog nooit had ik iets dergelijks meegemaakt. Bij volgende bezoeken echter heb ik mevrouw Brinkman verschillende keren in dezelfde situatie aangetroffen. Wat het te betekenen had weet ik nog steeds niet. Misschien een genotmiddel. Of mogelijk een medicijn? Ik heb het nooit iemand gevraagd. En praten over je klanten deed je niet. Ik ben dus nu nog net zo wijs (of even dom) als toen ik er de eerste keer getuige van was. Reeds bij deze eerste keer kreeg ik volop de tijd om alles goed in me op te nemen. Maar tenslotte kwam dan toch de schoondochter binnen met het ingevulde boekje. Ze was een plusminus 35-jarige, oergezonde en goed in het vlees zittende sportieve verschijning. Tegelijk met haar verscheen ook haar man (de haviksneus) ten tonele, gekleed in een manchester werkbroeck en blauwe kiel. Het hooizaad kleefde nog aan z'n natbezwete pikzwarte haren. Ze waren een half uur te laat voor de koffie, begreep ik en uit het gesprek tussen die twee kon ik geredelijk opmaken dat deze ridder en zijn jonkvrouw uit mijn wilde jongensfantasieën even hard moesten werken voor de kost als wij allemaal. Mevrouw Brinkman zat nog immer gebogen boven haar schoteltje. Van het door haar opgevoerde ritueel werd geen notitie genomen. Toen kwam de koffie op tafel. Maar ik moest bedanken. Het was nogal een langdurige voorstelling geweest en ik moest rap verder.

Een jonkvrouw die in het hooi werkte en een baron met eelt in z'n handen. Je maakte wat mee in die dagen.

Groeten van Opa.

Amsterdam, september 1991.

Naschrift

Met het verhaal "Pet af" vertelt Herman ons iets over de crisistijd. "CASA NOVA" kan ik niet plaatsen maar de burcht des te beter.

Hij bedoelt hiermee "Huize Voorzorg", gebouwd in plm. 1854 door Alexander de Koning, getrouwd met Roelofje Schiphorst Haalweide en zoon van Gerrit de Koning, predikant te Oud Avereest van 1832 tot 1872.

In 1894 trouwde Hendrik Burgmans met Aleida de Koning. Hendrik Burgmans, geboren te Rotterdam, was bouwkundigopzichter bij het bouwen van het Rijks Opvoedingsgesticht R.O.G. "Veldzicht", te Balkbrug.

Deze man wordt door Herman beschreven als gezet met een kort grijs baardje. Wat betreft Aleida die boven het schoteltje een genees- of genotmiddel aan het snuiven was, kan ik iedereen geruststellen, het was een geneesmiddel. Mensen die vroeger kortademig of "benauwd op de borst" waren, grepen naar dit middel. Een poeder, met misschien een beetje menthol erdoor, liet men smeulen en de dampen werden dan opgesnoven.

huwelijksregister der gemeente Avereest, 4 juni 1924		actenummer: 36
comparant	: Burgmans, Alexander Gerrit, oud 28 jaar, geboren te Avereest van beroep landbouwer	, wonende te Avereest, , meerderjarig (was getek.)
vader	: Burgmans, Hendrik van beroep bouwk.opzichter hierbij tegenwoordig en zijn toestemming gevende (was getek.)	, oud 59 jaar, , wonende te Avereest,
moeder	: Koning, Aleida de zonder beroep hierbij tegenwoordig en haar toestemming gevende (was getek.)	, oud 59 jaar, , wonende te Avereest,
comparant	: Slot, Jantina, oud 24 jaar, geboren te Zuidwolde zonder beroep	, wonende te Avereeste, , meerderjarig (was getek.)
vader	: Slot, Jan zonder beroep hierbij tegenwoordig en zijn toestemming gevende (was getek.)	, oud 53 jaar, , wonende te Avereest,
moeder	: Uffels, Geertje zonder beroep hierbij tegenwoordig en haar toestemming gevende (was getek.)	, oud 48 jaar, , wonende te Avereest,
getuigen bij huwelijk Burgmans, Alexander Gerrit met Slot, Jantina		
1e getuige	: Burgmans, Arend Hendrik van beroep : landbouwer broer van de comparant (was getek.)	, oud 24 jaar, , wonende te Avereest.
2e getuige	: Slot, Jensje van beroep : accountant broer van de comparante (was getek.)	, oud 25 jaar, , wonende te Zwolle
aan de inhoud van deze copie-acte kunnen geen rechten worden ontleend		

Een kopie-acte uit het huwelijksregister van de gemeente Avereest.

Het recept werd door de dokter, in dit geval dokter Mol, verstrekt. Een broer van mijn moeder heeft er ook baat bij gehad.

Het echtpaar kreeg twee zonen: Alex, geboren in 1895 en Arend in 1900.

Alex trouwde in 1924 met Jantina Slot, geb. in 1900 te Zuidwolde.

Herman had het goed gezien. Het was een mooie vrouw met een vriendelijk gezicht en een enorme uitstraling, een jonkvrouw dus. Ik wil niet onaardig doen maar haar man vond ik het tegenovergestelde. Met zijn zwarte, diep in de oogkassen liggende ogen, kon hij je streng aankijken; dan voelde je jezelf niet erg op je gemak. Ook nog met die haviksneus erbij. Vaak heb ik gedacht dat Don Quichotte er ongeveer zo moet hebben uitgezien. Herman zag in hem dus de ridder..

Samen hadden ze wel een heel mooie dochter Leida.

Dirk Jan Klunder kocht in 1959 de boerderij "Huize Voorzorg" van de familie Burgmans. Het was de eerste boerderij in de omgeving van Balkbrug die voor honderdduizend gulden werd verkocht. Nu is dit een lachterje, maar toen werd er veel over gepraat.

Jan Nijensikkens

UIT MIJN HISTORISCH ARCHIEF

Het filiaal J. Zijlstra Hzn. te Dedemsvaart

Het gebouw op de foto was de winkel van de grootgrutter J. Zijlstra Hzn., die destijds in verscheidene plaatsen in Nederland filialen had en als devies de oud-Hollandse slogan: "Wij vaeren goede waeren" voerde. De Dedemsvaartse Zijlstra-winkel werd in 1920 geopend. Als filiaalchef hebben vanaf de dag van de opening tot de dag van de opheffing achtereenvolgens de heren Willem Meyer, Fopma en Jan ten Brinke dienst gedaan.

Het filiaal van J. Zijlstra Hzn. te Dedemsvaart.

In de zestiger jaren, toen de winkel van Zijlstra uit het Dedemsvaartse zakenleven verdween, werd het pand overgenomen door de ondernemer Jan Haitjema Rzn, die er een loodgieters- en centrale verwarmingsbedrijf, annex een handel in sanitair begon. In de tachtiger jaren werd dit markante winkelpand overgenomen door de ondernemer Tammo Bontius, die er een elektrozaak in uitoefende. Vervolgens werd dit gebouw enige tijd benut als administratiekantoor van de firma Boertjes en Schokker. Sinds 1 april 1997 is het pand eigendom van Mw. Karin Zantingh (Kazan Leermode). Voor zo ver ik heb kunnen nagaan werd de Dedemsvaartse Zijlstra-vestiging in 1920 op bescheiden wijze in gebruik genomen. Winkelopeningen met medewerking van bekende Nederlanders uit de amusementswereld kende men zo kort na het einde van de Eerste Wereldoorlog nog niet. De personen, afgebeeld op de foto zijn (van links naar rechts): J.W. Scheper, Tinus Meinders, Geertje Grootoonk, onbekend, Jan Swankhuisen, Bertus Eggen en de filiaalhouder Willem Meijer.

De nieuwe brug over de Langewijk in Dedemsvaart (1932)

De hierbij afgedrukte prentbriefkaart werd omstreeks 1933 uitgegeven door de Dedemsvaartse zakenman Luitje Bierenga, die aan de Markt zijn winkel in kruidenierswaren en rookartikelen had. De oudere Dedemsvaartse lezers van dit nummer zullen zich ongetwijfeld Bierenga, het strijdvaardige SDAP-lid van de Avereester gemeenteraad, nog wel kunnen herinneren. De "Nieuwe Brug, Langewijk te Dedemsvaart-dorp", zoals op de kaart staat vermeld, werd in opdracht van Provinciale Waterstaat in Overijssel in 1932 gebouwd over de mond van de Kalkovenwijk. Deze, reeds lange tijd verdwenen brug, werd tijdens zijn bestaan tot tweemaal toe zwaar beschadigd. In de vroege ochtend uren van 10 mei 1940 bij de inval van de Duitse troepen in Nederland, blies de genieafdeling van het 20de Regiment Infanterie bij de terugtrekking van het Nederlandse leger tot achter de IJssellinie deze brug op, terwijl op vrijdag 6 april 1945 toen de bevrijding van Avereest bijna een feit was, de brug ook erg gehavend uit de strijd kwam. Beide keren werden in de onmiddellijke nabijheid van de brug gelegen gebouwen zwaar beschadigd. In het bijzonder leed de woning en de groentenkwekerij met zijn glascultures (links op de foto) van de kweker Th. Ramaker grote schade. De ouders, de broer en de schrijver van dit stukje woonden in de dertiger jaren precies tegenover het huis van de familie Ramaker. Menigmaal zag ik als er een met schelpen geladen schip, bestemd voor de kalkovens van Deboka vanuit de Langewijk de Kalkovenwijk in wilde varen om schelpen te lossen, dat de brug werd "opgehaald". Enkele waaghalzen stonden dan soms op het hekwerk van de brug en lieten zich zodoende mee omhoog draaien. Het behoeft uiteraard geen betoog dat dit spelletje nogal gevaarlijk en dus verboden was. Op de plaats waar eens de brug en de kwekerij

Collectie Peter Makaske

De nieuwe brug over de Langewijk te Dedemsvaart (1932).

van Ramaker lagen, ligt nu de rotonde van Dedemsvaart met aangrenzend parkje en waterpartij.

De toren van de RK-Kerk bevindt zich op de foto in een fraaie omlijsting van de brug. Ook dit stukje Dedemsvaart is inmiddels geschiedenis geworden en dient derhalve aan de vergetelheid te worden ontrukkt. Bij deze!

Peter Makaske, amateur-historicus

HOOGVEENBEEK DE REEST VAAK BEDREIGD (18)

Eeuwenlang bestaat al de naam Den Westerhuis (vroeger de Westerhuizen) als één van de buurtschappen van Avereest, vroeger het kerspel Avereest. Den Westerhuis behoort tot de oudste nederzettingen en grenst bij Oud Avereest aan de Reest. In de grijze oudheid stonden er, zo meldt A. Piel in zijn "Feiten uit het verleden van Avereest", enkele verspreide hoeven. "Bij het spreken over "hoeven" mag men niet denken aan de grote boerderijen, zoals wij die thans kennen. Het zullen huizen zijn geweest in hoofdzaak van hout opgetrokken en gedekt met een strodak, schuilgaande onder forse eiken". Deze hoeven werden reeds genoemd in een stuk tussen 9 maart 1177 en 24 april 1178. Daarin is sprake van het feit, dat St. Maartensmannen, horigen van de kerk van Utrecht,

door de monniken van het klooster bij Ruinen beroofd waren van één van hun vijf hoeven. "Blijkbaar was de bisschop van Utrecht niet zo erg zeker van zijn eigendomsrecht toen hij deze hoeve terugnam, want het klooster bij Ruinen kreeg van alle vijf hoeven de grof- en de smaltienden", haalt Piel aan, die ook concludeert dat de eerste hoevebewoners van Avereest tiendplichtig waren aan het klooster bij Ruinen. In een stuk uit 1180 of 1181, een lijst van bezittingen van het klooster bij Ruinen, wordt gesproken van twee hoeven aan de Reest in kloostereigendom, "de ene gekocht voor 6 pond, de andere voor 11 pond, Deventer munt". Dat laatste betekende ongeveer f 6,- per pond. De parochie Resten, 't karspel Avereest, wordt reeds in 1283 genoemd. In 1361 sprak men van "in den kerspel toe Avereest". In de Middeleeuwen ontstonden de marken en werden in de marke Avereest Tweenuizen (Den Huizen), Westerhuizen en ten Kate als de oudste tiendplichtige percelen genoemd. Daar ten Kate, ook wel "ten Cotten" genoemd, er eerst later als volwaardige hoeve is bij gekomen, meent Piel te mogen concluderen, dat de buurtschappen Tweenuizen en Westerhuizen samen de vijf hoeven vormden waar reeds sprake van was in 1177/1178. "Uit Tweenuizen valt op te maken, dat hier sprake was van twee huizen, zodat de buurtschap Westerhuizen oorspronkelijk bestond uit drie hoeven". Piel noemt het opvallend dat er steeds drie huizen "op Den Westerhuis" hebben gestaan.

In 1236 kregen de bewoners van Resten (van de Reest) vergunning een kerk te timmeren (het is overigens niet te achterhalen of ze ook meteen met de bouw zijn begonnen) en vanaf die tijd zal men hebben kunnen spreken van de huizen ten oosten en ten westen van de kerk, de Oosterhuizen en de Westerhuizen. In het archief van de abdij van Dickninge (het klooster bij Ruinen werd in 1325 naar hier overgebracht) zijn verschillende gegevens over bezittingen van dit klooster onder Avereest te vinden. Piel noemt er drie, te weten dat op 13 mei 1439 het recht van aflossing van een rente van 18 Zwolse mudden rogge, waarvan 6 uit een erf "ten Westerheus op de Overreesten, wordt overgedragen, dat op 25 februari 1532 de in leen gehouden tienden "over haar erf Westerhuys op die Overrieste" worden beleend en dat op 25 februari 1532 "zijne tienden over dat Westerhuys op de Averiesten" aan de abdij van Dickninge worden verkocht.

Piel schrijft over de bewoners uit vroeger dagen niets te hebben gevonden in de geschiedschrijving, mede door het niet kunnen achterhalen van markeboeken van Avereest. De geslachtsnaam Westerhuis kwam reeds in zeer oude stukken voor. "Het veel voorkomende gebruik in die dagen om de familienaam te ontlenen aan de plaats waar men woonde, heeft reeds in de oudheid de naam Westerhuis als zodanig doen ontstaan". De geslachtsnamen, zoals wij die kennen, zijn pas in 1811 ingevoerd. De naam Westerhuis als familienaam staat

in een contract (brief) van 23 maart 1670, handelend over de inkomsten van de kerk in Avereest. De ondertekenaars zijn Wolter Henderijs ten Rabberinge, Jan Everts op de Oever, Jan Engberts ten Westerhuis, Jan Geerts ten Westerhuis, Derk Jans ten Westerhuis, Jan Jans ten Huizen, Jan Kiers ten Bloembergh, Albert Alberts te Piperie, Derk Karsten ten Huizen, Barteld Geuchies, Jan Geerts ten Westerhuis, Jan Peen Gronds ten Huizen en Jan Jans op den Kleinen Oever. Er zijn derhalve verschillende nederzettingen, die in 1670 tot de kerk van Avereest behoorden, weergegeven. Ze lagen zowel aan de Drentse als de Overijsselse kant van de Reest. Piel meent op basis van de gevonden gegevens te mogen aannemen, dat er in 1670 drie stammen Westerhuis bestonden, te weten Jan Engberts, Jan Geerts en Derk Jans. Een brief van 13 oktober 1779, over het onderhoud van "de Weeme", het parochiehuis bij de kerk, is ook bewaard gebleven en daarin wordt Derk Jans ten Westerhuis als kerkmeester aangeduid. Willem Jans Westerhuis, zoon van Jan Willems Westerhuis, was een

"De Wheem", het vroegere parochiehuys.

voor die jaren goed ontwikkeld man, met een goede kijk op de landbouwtoestanden. In zijn aardrijkskundig woordenboek van 1839 schreef A.J. van der Aa, dat "in het jaar 1831 werd door de Maatschappij van Landbouw te Amsterdam aan den te Avereest wonende landbouwer W.J. Westerhuis toegekend een prijs van verdienste op zijn ingezonden antwoord en tekeningen tot het bouwen van doelmatige en minst kostbare woningen en schuren en stallen op nieuw te ontginnen woeste gronden". In de eerste helft van 1800 komt men deze Westerhuis telkens weer tegen in het bestuur van de gemeente en de kerk, signaleert Piel. In 1801 was hij diaken van de kerk te Avereest. Arend Tele Westerhuis was in 1814 diaken van de kerk. "Toen op 1 juli 1819 de zelfstandige gemeente Avereest werd ingesteld was het niet te verwonderen, dat zowel Willem Jans als Arend Tele Westerhuis deel uitmaakten

van de raad van deze gemeente, als raadslid en ook wel als assessor (wethouder)". Piel vond bij zijn naspeuringen, dat er twee stammen Westerhuis van ouder op ouder op Den Westerhuis hebben gewoond en dat een derde van De Stapel (van de toenmalige boerderij "Het Ende") naar de oude Avereester buurtschap op de Reestoever is gekomen. Tot de oudste bewoonde buurtschappen van het carspel, het kerkdorp of de marke van Avereest behoren Groot- en Klein Oever. Die laatste naam is in een later stadium veranderd in Luttenoever. Deze gehuchten vormen het uiterste noordwesten van Avereest. In de eerste jaren van de bewoning hebben er maar een paar boerderijen gestaan. Reeds in 1283 werd dit gebied genoemd, zo blijkt uit het archief van de abdij van Dickninge, de "opvolger" van het klooster bij Ruinen. Piel haalt het volgende stuk aan: "17 mei 1283: Johannes, elect van Trajectum en Gosewinus, proost van de kerke van Daventria, bepalen als scheidsrechters in het geschil tusschen de abt van Runen en 't kapittel van Daventria, over de novale tienden tusschen Langhorst en Honovere, in 't kerspel van Resten..." Honovere was de oude benaming van Groot- en Klein Oever. In een latere vermelding staat dat Groot Oever en Klein Oever in de parochie Avereest tiendplichtig was aan het klooster van Dickninge. Uit een acte van boedelscheiding van 11 december 1821 blijkt onder meer dat een aantal namen de "toevoeging" ten Oever had. Toen was er nog geen wijkindeling en huisnummering zoals wij die nu al lang kennen. De boerderijen waar het om ging hadden overigens al wel een nummer, te weten 38 en 35 op den Oever. Bij 35 hoorde "De Meente", omschreven als "wilde gras- en heidegrond". Die naam geldt voor de boerderij Groot Oever 5 en is heel lang gehandhaafd gebleven. De huidige bewoners, de familie J. Linthorst, die de boerderij in 1975 betrokken, als "opvolgers" van Roelof Bakker, kennen die naam ook nog. Die naam is namelijk met een bordje aan de

Groot Oever.

boerderij vastgemaakt, nadat Bakker de naam op twee stenen bij de oprit van de boerderij had staan. Meente is afgeleid van gemeenschappelijk. In de tijd van de marken waren heel wat gronden gemeenschappelijk eigendom van de bewoners. Er waren in de acte twee "rechten" vastgelegd en omschreven, die volgens Piel tot in het begin van deze eeuw zijn nageleefd. De ene was "het regt van schapen wassen op den Oever van de Reest bij het erve no. 35, door de bewoners van het erve no. 38" en het andere "het regt om turf te graven door de bewoners van het erve no. 35 in het veen van het ouderlijk goed, het erve no. 38".

Het wassen van de schapen van hoeve no. 38 (het stamhuis van de ten Oevers) in de Reest vond ook in de eerste jaren van deze eeuw nog plaats, daar waar nu een bosperceeltje schuin tegenover de boerderij van Linthorst ligt. Bij de boerderijen behoorden naast het in cultuur gebrachte land ook onafzienbare heidevlaktes. Gebruikelijk was om die grond te gebruiken voor (grote) kuddes schapen, die dagelijks onder de hoede van een gezamenlijke scheper (schaapherder) het heideveld introkken. Bij iedere boerderij stond een grote schaapskooi. In mei of juni moesten de schapen worden gewassen voordat ze geschoren konden worden. Het schapen wassen gebeurde in de Reest, bij hoeve nr. 35. In de tijd dat Piel zijn bijdrage over Groot Oever schreef (hij heeft helaas geen jaartal genoemd) lag die voormalige schapenwasplaats nog aan de Reest, "als een mandelig stukje grond, eigendom van enige nakomelingen van de oorspronkelijke bewoners van Groot Oever, tussen de provinciale weg en de Reest. Het is thans begroeid met struikgewas" (wat dus nog het geval is). Dit schapen wassen, waarbij schape en wasser in de Reest stonden, was niet altijd een karwei om warm bij te blijven, maar de overleveringen willen dat er dan wel een "stevige borrel" werd gedronken, "om tenminste van binnen warm te blijven". De schapen kwamen na de wasbeurt in een kooi, waarbij zo goed mogelijk werd geprobeerd ze schoon te houden tot aan het feitelijke scheren. Van zo'n schapenvacht, een vlies of zoals de boeren ook wel zeiden "een vluuns wolle", spinnen de vrouwen voor eigen gebruik garen. Wat niet voor eigen gebruik nodig was werd aan particulieren of op de markt in Meppel verkocht. Er waren echter ook bepaalde marktdagen, die door kooplieden werden bezocht om de wol in massa op te kopen. "Bij het afleveren van de wol van de markt op "de Wheem" naar de plaats waar de koopman deze wol ging wegen en ontvangen, bestond het oude gebruik dat tijdens dit vervoer bepaalde burgervrouwen van de gedragen vliezen wol zo veel mogelijk afplukten. Het was een gebruik waartoe zich maar enkele vrouwen leenden. Deze wolplukkerij had veel overeenkomst met de hooiplukkerij, die vroeger heeft bestaan bij het vestingstadje Lochem in de Gelderse Achterhoek".

Willem Wind

ACTIVITEITEN RONDOM HET KALKOVENCOMPLEX (2)

Drentse oamd

Meziek, zang, verhaal'n en gedicht'n op 21 september ('s oams vanaf 8 ure) in de oldheidkamer, de turfschure en in 't roefie van 't turfschip. Wat zul dat toch weez'n? D'r waarn wel zeuv'n mitwarkers an ekondigd.

Geert Jan Brader maak'n de meziek en Mary Veldkamp hef ezung'n, gedicht'n bint veur edraag'n deur Anne Doornbos, Suze Sanders en Rieks Siebering. Huib Minderhoud uut Coever'n had 'n spannend historisch (tsjonge, jonge wat kan die man vertell'n!) verhaal en de Drentse schriever Martin Koster, vanolds Voarts van geboorte, kwam ok met 'n vertelling. De belangstelling veur dit alles was niet wat wi'j d'r van edacht hadden. Mar gezellig was't wel. Ie kunt wel begriep'n, dat ai d'r niet ewest bint heel wat emist hebt. Vroag mar ies aan iene die d'r wel ewest is. Gelukkig denkt de organisatie d'r over um het volgend joar weer zoiets op poot'n te zett'n. Ie kriegt dus allemoale een herkaansing. Deze oamd is bedacht deur de mèn's'n van de Multi Media Shop. Ze dacht'n dat het kalk'oom'complex wel een mooie locatie zul weez'n. Het bestuur van oonze vereniging zee natuurlijk gien nee en zett'n ok heur beste bientie veur.

Saâm hebt ze disse oamd toen organiseerd. Veur de aanwezigen was't een grandioze oamd. Kom ie volgend joar ok ies luuster'n?

Arrangementen HVA

Dat de HVA zeer regelmatig groepen ontvangt op het kalkovencomplex is algemeen bekend. Bestuur en vrijwilligers doen er alles aan om deze groepen (scholen, verenigingen, families) een paar gezellige uren te bezorgen op het complex. Naast een rondleiding wordt vaak een film bekeken over b.v. de schelpkalkproductie of de turfwinning. Onder het genot van een kop koffie of thee kan gezellig worden nagepraat of de rondleid(st)er met vragen worden bestookt. Het blijkt dat deze formule werkt. Men weet ons te vinden! Onlangs konden we nog een reisgezelschap uit Middenmeer (Noord-Holland) begroeten. Enige tijd geleden organiseerde onze vereniging een dagarrangement voor een groep oud-directeuren. Deze groep kwam rond 10.00 uur aan op het kalkovencomplex. Na de koffie in de turfschure, een rondleiding door de oudheidkamer, het leshuis en het turfschip vertrok de groep per huifkar naar "De Wheem" in Oud-Avereest. Na een broodje met koffie of thee naar keuze werd een wandeling door het Reestdal gemaakt. De HVA- rondleiders namen na terugkomst bij "De Wheem" afscheid van de groep, die per bus vertrok voor een rondrit door de gemeente.

HenkJan Krikke/Janny Slot-Kelder

Foto Theo

De turfschure is TROUWLOCATIE.

Foto Benkhuis

Op en bij het turfschip worden vele foto's gemaakt.

"EEN VAREND VERLEDEN" door een "WIJKEND VERLEDEN" (IV)

De eerste vracht die de "Vios" na de bevrijding vervoerde was een lading aardappelen van De Krim naar Arnhem. Er waren toen nog veel bruggen vernield, die deels in een kanaal of rivier lagen, hetgeen nogal wat oponthoud veroorzaakte. Voor de scheepvaart was tussen al het verwrongen staal vaak een opening gemaakt. Iemand met een sleepboot, die ter plekke heel goed bekend was, trok de schepen gratis tussen alle obstakels door tot ruim voorbij de brug. Overigens niet altijd zonder gevaar. Behalve de nog niet opgeruimde vernielde bruggen, veroorzaakten ook de weer in opbouw of nieuw in aanbouw zijnde bruggen de nodige wachttijd. Zo lag de "Vios" ook te wachten in een rij schepen voor de in aanbouw zijnde Baileybrug te Balkbrug (juni 1945 - zie het boek "De Dedemsvaart" blz. 159, foto 589).

In 1950 werd door Ridderinkhof te Hasselt een nieuwe en sterkere motor aan de zijschroef van de "Vios" gezet. Tevens werd er een stuurhut op het schip geplaatst. Voor die tijd was dat een hele vooruitgang.

In hetzelfde jaar ging de dochter van het echtpaar Klein trouwen. Zij vertrok van het ouderlijk schip. Een jaar later vertrok ook de oudste van de twee zonen van boord. Hij ging varen als knecht.

In maart 1953 heeft de "Vios" nog een lading kunstmest uit Stein (Limburg) gelost bij de coöperatie/graansilo te Den Hulst. In de zomer van 1953 werd er nog een lading in zakken verpakt aardappelmeel vervoerd naar Rotterdam. De bevrachter zat met deze lading een beetje in tijdnood. In de zomer was de Dedemsvaart altijd 14 dagen gesloten voor de scheepvaart. Er werd dan onderhoud gepleegd aan bruggen en sluizen. De schippers benutten deze tijd meestal voor een bezoek aan de scheepswerf. (onderhoud van het schip). Het gezin Klein kwam met hun schip steeds minder richting de Dedemsvaart.

In februari 1955 werd de "Vios" bij "Onder Ons" in De Krim geladen met vezels (geschrapte schil van aardappelen). Het laden ging niet erg vlot en het was dan ook al laat in de avond en donker voor het schip de vracht had ingenomen. Tegen het eind van de belading ging Jaap af en toe met de duimstok en bril naar de ijkmerken (dit zijn 2 of 3 ijkstrepen aan weerszijde van het schip in het ijzer gebeiteld) om te meten hoe diep de "Vios" al weer in het water lag en of er voor of achter nog iets bij kon of moest worden uitgethaald. Door de afstand tussen de ijkmerken en de waterspiegel te meten kan men namelijk met behulp van de meetbrief de hoeveelheid lading berekenen.

Om alles goed te kunnen meten en bekijken stond Jaap voorovergebogen in het gangboord en met het hoofd boven het water van de "wicke" (is een smal kanaal). Het was inmiddels al behoorlijk schemerig geworden. Opeens hoorde hij een lichte plons in het water. Hij keek een beetje argwanend om zich heen. Wou iemand hem laten schrikken door een steen in het water te gooien? Jaap keek naar alle kanten, maar zag niets. Het voorval bleef hem de hele avond bezig houden.

Tegen middernacht had de "Vios" de vracht binnen. Op het kantoortje in de fabriek had Jaap zijn bril nodig. Automatisch ging zijn rechterhand naar de borstzak van zijn jas. Geen bril! Hij had deze in de middaguren toch bij zich gestoken? Even was het stil. "Och mien brille", riep Jaap toen. Hij wist meteen wat de plons in het water was geweest. Hij kreeg een tuinhark mee om de bril te gaan dreggen. Aan de steel knoopte hij nog een lat vast om in ieder geval goed op de bodem te kunnen komen. Hoe hij echter ook dregde, behalve voor een hele week aardappelen, kwam er verder niets mee naar boven. De volgende dag ging de basculebrug over de "fabriekswicke" omhoog en vertrok de "Vios". Jaap en Martha Klein voeren die dag met hun schip voor de laatste keer de Lutterhoofdwijk en De Dedemsvaart af. De vracht moest naar Woerden. Bij de Dedemsvaartsche Onderlinge Verzekering Maatschappij van IJzeren Schepen, die is opgericht in 1860, was de "Op Hoop van Zegen" van 1920 tot 1935 en de "Vios" van 1935 tot 1973 verzekerd. Jacob Klein was na 1950 nog vele jaren commissaris van de Maatschappij. Ieder jaar werd er begin januari een ledenvergadering gehouden. De schippers kwamen dan vanuit alle windstreken en ontmoetten elkaar bij hotel "Centraal" in Dedemsvaart.

De heer Kiewiet zorgde behalve voor het favoriete middagmaal van schippers: boerenkool met worst, ook voor de nodige "natjes en droogjes". Bij de wat lollig geworden schippers kreeg de verzekering vaak de naam: "boerenkool met worst-verzekering". Na 40 jaren wonen en werken op een schip, stopten Jaap en Martha Klein in augustus 1960. Zij gingen in Zutphen wonen. Jaap is nog 2½

Voor de jaarvergadering van de Verz. Maatsch. van IJzeren Schepen kwamen de schippers bijeen in hotel "Centraal" (nu reisbureau "De Globe").

Collectie Gerard H. Vanwijk

jaar met de jongste zoon, die nog altijd aan boord was, blijven varen. Wel waren ze elk weekend thuis.

In mei trouwde de jongste zoon (Gerrit). Samen met zijn vrouw is Gerrit nog 10 jaar blijven varen.

In 1973 gingen zij in Zutphen wonen en werd het schip verkocht. De "Vios" is daarna niet meer als vrachtboot gebruikt.

Jaap en Martha Klein bereikten de gezegende leeftijd van resp. 95 en 93 jaar.

Gerrit Klein

Collectie Gerrit Klein

Gerrit en Jannie Klein aan boord van de "Vios".

GEDICHTJE

Dit gedicht werd ons toegestuurd door Henk Brinkman. Het is geschreven door zijn opa (H.H. Slager) en werd in 1901 gepubliceerd in de Dedemsvaartse Courant.

— Voor de curiositeit plaatsen wij het volgende:

Ik kwam in de schuur,
En 't weer was guur,
En 't weer was koud.
Daar zat op het hout,
Midden in den winter.
Een zwart bonte vlinder.
Nu was mijn verlangen
Om hem te vangen.
Ik liet de moed niet zakken
En had hem spoedig te pakken.
't Diertje is vlug gezond
En vliegt nu de kamer rond,
Bij H. Slager aan de pol.
Ik meld dit niet voor de lol.
Die 't wil bekijken
Laat zijn verlangen blijken
Het bezien kost geen geld.
Nu heb ik 't nieuws verteld.

SAMENSTELLING BESTUUR

voorzitter : B. Rooseboom
secretaris : J.H. Slot-Kelder
penningmeester : G.H. Varwijk
vice-voorzitter : M. Wink
lid : J. Nijensikkens
lid : J. Schrottenboer
lid : M. Rijnhart-Froeling
lid : J. Luppés
lid : H. Krol-Brugman

SECRETARIAAT

J.H. Slot-Kelder
telefoon 0523 - 615059
De Aak 58
7701 LB Dedemsvaart
E-mail: hva@altavista.net
<http://www.hvavereest.nl>

BANKRELATIE

Rabobank Dedemsvaart
Rekeningnummer: 31.29.04.770
Gironummer van de bank: 883601

KOSTEN

Lidmaatschap f27,50 per jaar
in het buitenland f37,50 per jaar
Donaties vanaf f30,- per jaar

Bovenstaande bedragen gelden bij automatische incasso. Bij betaling per acceptgiro wordt f2,50 administratiekosten berekend.

Losse nummers f7,50 per stuk

LIDMAATSCHAP

Wordt automatisch verlengd voor een jaar, tenzij twee maanden voor het einde van het kalenderjaar schriftelijk wordt opgezegd.

REDAKTIE

P.W. van Buuren
J. Dekker
H.D.J. Krikke
P. Makaske
M. Rijnhart-Froeling
J. H. Slot-Kelder
K.H. Brinkman

REDAKTIE-ADRES

De Aak 58
7701 LB Dedemsvaart

DRUK/ VOORBEREIDING

D&P Offset b.v.
Moerheimstraat 83b/ 7701 CC Dedemsvaart
tel 0523 - 617172

ADVISEUR:

P.W. van Buuren
A.J. Pijlman

OUDHEIDKAMER

adres: Oude Zuidwolderstraat 13
7701 AZ Dedemsvaart
telefoon 0523 - 615810

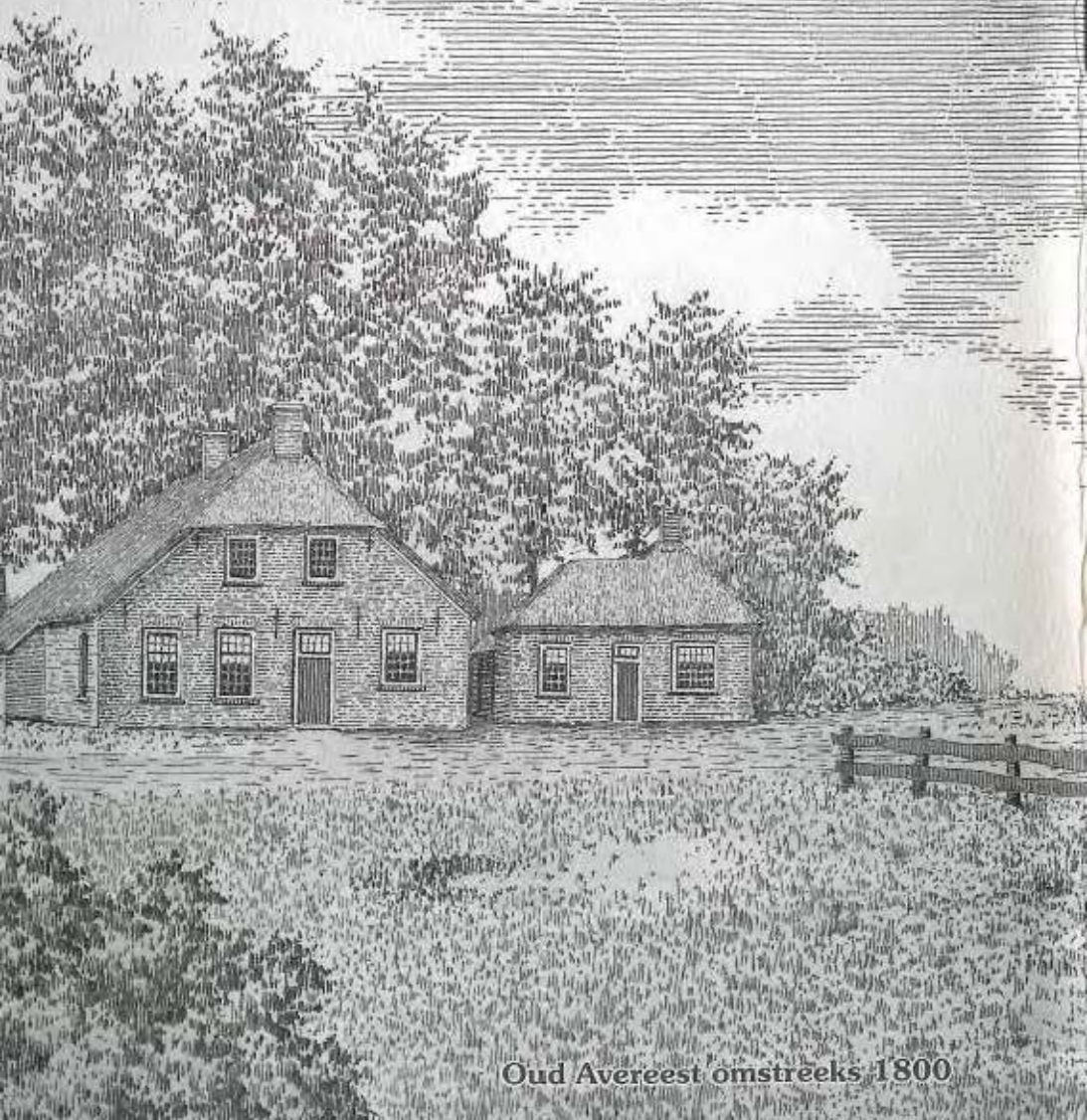
conservator: M. Rijnhart-Froeling
telefoon 0523 - 612871

open 21/4-31/10 wo: 14.00-17.00 uur
21/4-31/10 za: 14.00-17.00 uur
21/4-31/10 zo: 14.00-17.00 uur

1/11/2001-museumweekend 2002 gesloten

toegang

voor leden, donateurs en inwonende kinderen van leden tot 16 jaar gratis
volwassenen f 4,00
kinderen (6 t/m 15) f 2,00
groepen (vanaf 10 p) f 3,00 pp
(incl. rondleiding en koffie f 6,00 pp)
groepsbezoek na afspraak

Oud Avereest omstreeks 1800